

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη & Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Αξιολόγηση του προγράμματος Νέων Αγροτών»

ΤΖΙΚΑ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Καμπάς Αθανάσιος (Επιβλέπων)
Καρανικόλας Παύλος
Κλωνάρης Ευστάθιος
Κουτσούρης Αλέξανδρος
Παπαδάς Χρήστος

Αθήνα, Οκτώβριος 2009

«Αξιολόγηση του προγράμματος Νέων Αγροτών»

ΤΖΙΚΑ ΙΩΑΝΝΑ

Αθήνα, Οκτώβριος 2009

Περιεχόμενα

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες	4
1. Εισαγωγή.....	5
2. Πολιτική αγροτικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	7
2.1 Γενικά Περί Κοινής Γεωργικής Πολιτικής	7
2.2 Γενικά Περί Κοινής Διαρθρωτικής Πολιτικής	11
3. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη- Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου (ΕΠΑΑ-ΑΥ) 2000-2006».....	15
3.1 Γενικά.....	15
3.2 «Εφάπαξ Πριμοδότηση Νέων Αγροτών» & Γ΄ ΚΠΣ.....	18
3.3 Προϋποθέσεις ένταξης.....	20
4. Σύνοψη συναφούς βιβλιογραφίας	23
5. Μεθοδολογία και Ποσοτική Έρευνα	26
5.1 Εισαγωγή	26
5.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	26
5.2.1 Έλεγχοι συνάφειας ποιοτικών μεταβλητών	27
5.2.2 Οικονομετρικά Υποδείγματα Logit και Probit	36
5.3 Ανάλυση και Αποτελέσματα	38
6. Συμπεράσματα και συζήτηση	42
7. Βιβλιογραφία	46
8. Παραρτήματα	50

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την παρούσα μεταπτυχιακή μου εργασία, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω μια σειρά ανθρώπων, χωρίς τη βοήθεια των οποίων τίποτα δε θα μπορούσε να γίνει πραγματικότητα.

Πρωταρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόθερμα τη Συντονιστική Επιτροπή του μεταπτυχιακού προγράμματος «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση Αγροτικού Χώρου» για την παράταση που μου έδωσε για την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης εργασίας, δίνοντας μου έτσι την ευκαιρία να ολοκληρώσω έναν τόσο σημαντικό κύκλο της εκπαίδευσής μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στους συναδέλφους μου υπαλλήλους της Ειδικής Υπηρεσίας Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το ΕΓΤΠΕ-Π για την παροχή των στοιχείων αλλά και των διευκρινήσεων αναφορικά με την πορεία των φακέλων κάθε περιφέρειας της αρμοδιότητάς τους.

Τέλος, απευθύνω τις ιδιαίτερες ειλικρινείς ευχαριστίες μου στους καθηγητές μου Αθανάσιο Καμπά και Χρήστο Παπαδά, αφενός γιατί δέχτηκαν να επιβλέψουν την εργασία μου, και αφετέρου γιατί χωρίς την καθοδήγησή τους, τη γνώση τους, τις συμβουλές τους και την ουσιαστική καθοδήγησή τους, τίποτα δε θα ήταν εφικτό.

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Η γεωργία είναι ο μεγαλύτερος χρήστης γης στις αγροτικές περιοχές και συνεχίζει μέχρι σήμερα να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ποιότητα της υπαίθρου και του περιβάλλοντος.

Η κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι αγροτικές περιοχές παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις, με πλήθος σημαντικών προβλημάτων: μη ανταγωνιστικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, χαμηλό κατά κεφαλή εισόδημα, ανεπάρκεια δεξιοτήτων και ελάχιστα ανεπτυγμένο τομέα υπηρεσιών.

Την ίδια στιγμή, οι περιοχές αυτές έχουν πολλά να προσφέρουν: πρώτες ύλες, φυσική ομορφιά, ανάπαυση και αναψυχή, τοπία με ιδιαίτερο φυσικό κάλος και πλούσια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική έχει θέσει ως στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών μέσω της επικουρικότητας, της πολύ-λειτουργικότητας και της πολύ-τομεακής προσέγγισης. Εκμεταλλεύεται τις ενδογενείς δυνατότητες των περιοχών, ενθαρρύνοντας της διαφοροποίηση και τη διατήρηση αλλά και διεύρυνση του κοινωνικού ιστού των αγροτικών περιοχών.

Ένα από τα εργαλεία που ασκείται η κοινή αγροτική πολιτική και το πλήθος των μέτρων και δράσεων που προσφέρει είναι το μέτρο της «Εφάπαξ Πριμοδότησης Νέων Αγροτών», το οποίο στοχεύει στην πληθυσμιακή αναζωογόνηση της υπαίθρου και τη βελτίωση του ανθρωπίνου δυναμικού για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στον τομέα της γεωργίας. Στα πλαίσια αυτά προβλέπεται η παροχή οικονομικών ενισχύσεων για τη διευκόλυνση της εγκατάστασης νέων γεωργών ηλικίας κάτω των 40 ετών, οι οποίοι διαθέτουν επαρκή επαγγελματική ικανότητα, εγκαθίστανται για πρώτη φορά ως αρχηγοί γεωργικής εκμετάλλευσης και υποβάλλουν επιχειρηματικά σχέδια για την ανάπτυξη των γεωργικών δραστηριοτήτων τους.

Στην παρούσα μελέτη έχουμε ως στόχο να μελετήσουμε ποια είναι τα ποιοτικά εκείνα χαρακτηριστικά που βοηθούν κάποιον που εντάσσεται στο πρόγραμμα των Νέων Γεωργών να ολοκληρώσει με επιτυχία τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει εντός της προκαθορισμένης ημερομηνίας.

Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση του οικονομετρικού μοντέλου Logit, καθώς η εξαρτημένη μεταβλητή μας (Ολοκλήρωση ή μη του προγράμματος) είναι ποιοτική κι όχι ποσοτική.

Ως δείγμα χρησιμοποιήθηκαν οι Νέοι Γεωργοί όλης της επικράτειας που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα κατά τη 2^η προγραμματική περίοδο (έτος 2002). Τα στοιχεία μας δόθηκαν από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και πιο συγκεκριμένα από τον Τελικό Δικαιούχο του Μέτρου, την Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από τα ΕΓΤΠΕ-Π και αποτελούν στοιχεία από το φάκελο υποψηφιότητας κάθε νέου γεωργού.

ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ: κοινή αγροτική πολιτική, αγροτική ανάπτυξη, νέοι γεωργοί, εξαρτημένη και ανεξάρτητες μεταβλητές, μοντέλο logit.

Κεφάλαιο 2: Πολιτική αγροτικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2.1. Γενικά περί Κοινής Γεωργικής Πολιτικής

Οι ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν ως μέλημα τη θέσπιση και εφαρμογή μιας κοινής αγροτικής πολιτικής, η οποία μέσα από μια πληθώρα διαδικασιών και προσαρμογών θα υλοποιούσε την προσέγγιση των γεωργικών τομέων των κρατών-μελών και γι αυτό έθεσαν κατά την ιδρυτική συνθήκη τους ακόλουθους στόχους¹: αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας, εξασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου στο γεωργικό πληθυσμό, σταθεροποίηση των αγορών, εγγύηση της ασφάλειας των εφοδιασμών, εξασφάλιση λογικών τιμών για τις προμήθειες των καταναλωτών.

Σύμφωνα με τον ορισμό του ΟΟΣΑ, οι αγροτικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 92% του εδάφους της ΕΕ, εκ των οποίων το 19% του πληθυσμού ζει σε κατεξοχήν αγροτικές περιοχές και το 37% σε ιδιαίτερες αγροτικές περιοχές. Οι περιοχές αυτές παράγουν το 45% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στην ΕΕ και εξασφαλίζουν το 53% της απασχόλησης².

Ταυτόχρονα, οι τομείς της γεωργίας και των τροφίμων αποτελούν σημαντικό μέρος της οικονομίας της ΕΕ καθώς αντιπροσωπεύουν 16 εκ θέσεις εργασίας³ (8,3% της συνολικής απασχόλησης) και 4,4% του ΑΕΠ⁴. Τέλος, η δασοκομία και οι συναφείς κλάδοι απασχολούν περίπου 3,4 εκ άτομα, έχοντας κύκλο εργασιών 350 δις€

Ωστόσο οι αγροτικές περιοχές αντιμετωπίζουν και πλήθος προβλημάτων. Τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών είναι μικρά, το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι χαμηλό σε σχέση με τις μη αγροτικές περιοχές, ο τομέας των υπηρεσιών είναι ελάχιστα ανεπτυγμένος και ιδρύματα ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης δεν

¹ Άρθρο 33 της Συνθήκης της Ρώμης.

² Το 2002. Πηγή: Eurostat (Στατιστική Υπηρεσία της ΕΕ)

³ Εξασφάλισε 16 εκ θέσεις εργασίας στην ΕΕ των 25 το 2002. Πηγή: Eurostat

⁴ Το 2002. Πηγή: Eurostat (Στατιστική Υπηρεσία της ΕΕ)

υπάρχουν παρά μόνο στα αστικά κέντρα. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από έλλειψη ευκαιριών, επαφών και υποδομών, προβλήματα που θίγουν ιδιαίτερα τους νέους.

Στο παρελθόν, η κοινή γεωργική πολιτική αντιπροσώπευε ένα σημαντικό ποσοστό των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού. Η κοινή γεωργική πολιτική κοστίζει σήμερα⁵ περίπου 55 δις € ετησίως, ποσό που αντιπροσωπεύει το 43,3% του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ, που είναι μικρότερο από το 0,5% του ΑΕΠ της. Το ποσοστό αυτό αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη κατηγορία δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού, ωστόσο μειώνεται συνεχώς, και μάλιστα με πολύ μεγαλύτερο ρυθμό από ότι οι δημόσιες δαπάνες της ΕΕ.

Συμπερασματικά λοιπόν διαπιστώνουμε ότι η οικονομική, κοινωνική και πολιτική σημασία της γεωργίας είναι πολύ μεγαλύτερη από το μερίδιό της στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της ΕΕ και η κοινή γεωργική πολιτική είχε και έχει σαφείς λόγους ύπαρξης.

Στο πέρασμα των χρόνων η κοινή γεωργική πολιτική εξελίσσεται συνεχώς, προσαρμοσμένη στις μεταβαλλόμενες ανάγκες τόσο της γεωργίας όσο και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Ξεκινά τη δεκαετία του '50 και δίνει έμφαση στη βελτίωση της παραγωγικότητας της γεωργίας, ώστε να εφοδιάζονται σταθερά οι καταναλωτές με φθηνά είδη διατροφής αλλά και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του γεωργικού τομέα της ΕΕ. Στόχος είναι η προστασία της κοινής γεωργικής αγοράς έναντι του αθέμιτου εξωτερικού ανταγωνισμού, η συσχέτιση της διαρθρωτικής πολιτικής και της πολιτικής των τιμών και η εξασφάλιση σταθερού εισοδήματος για τους εργαζόμενους στη γεωργία. Αυτοί οι στόχοι μεταφράζονται σε δυο μεγάλες ομάδες μέτρων: το σύστημα των άμεσων ενισχύσεων και το σύστημα στήριξης των τιμών στην εσωτερική αγορά συνδυαζόμενο με εξωτερική προστασία (επιδοτήσεις, δασμοί).

Πολλές σημαντικές αλλαγές γίνονται κατά τη δεκαετία του '80 αλλά και περισσότερες στη δεκαετία του '90.

---

⁵ Προϋπολογισμός της ΕΕ για το 2008.

Νέα έμφαση δίνεται στη φιλική προς το περιβάλλον γεωργία αλλά και στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας. Με το λεγόμενο «Πακέτο Ντελór» που προτάθηκε από την Επιτροπή και εγκρίνεται το 1988 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, διαμορφώνεται μια νέα δέσμη μέτρων που αφορούν στο ύψος των γεωργικών δαπανών, τη δημοσιονομική πειθαρχία, το σύστημα των ίδιων πόρων και της μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων. Για πρώτη φορά εισάγονται έννοιες όπως οι ανώτατες εγγυημένες ποσότητες, οι εισφορές συνυπευθυνότητας και άλλα.

Το 1992 το Συμβούλιο προβαίνει σε νέα πολιτική συμφωνία με κύριο γνώμονα την ουσιαστική μείωση των ενδεικτικών τιμών των προϊόντων, ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικά στο εσωτερικό και στο διεθνές περιβάλλον αλλά και την ενίσχυση δράσεων που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στη συντήρηση της φύσης και του τοπίου.

Τέλος μια σημαντική αναθεώρηση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής πραγματοποιείται το 1999 στο Βερολίνο, όπου μια νέα σειρά μέτρων αποβλέπει στην ανάπτυξη εκσυγχρονισμένου και βιώσιμου ευρωπαϊκού γεωργικού τομέα, επιδιώκοντας τη μακροχρόνια διατήρηση της γεωργίας στο κέντρο μιας ζωντανής υπαίθρου.

Η αναθεώρηση της κοινής γεωργικής πολιτικής, που πραγματοποιείται το Σεπτέμβριο του 2003 -και είναι η πιο σημαντική ως σήμερα - προβλέπει ενιαία ενίσχυση ανά εκμετάλλευση ανεξάρτητη από την παραγωγή και συνδεδεμένη με την τήρηση προδιαγραφών όσον αφορά στο περιβάλλον, την ασφάλεια των τροφίμων, την υγεία των φυτών και την καλή διαβίωση των ζώων, καθώς και την υποχρέωση να διατηρούνται όλες οι γεωργικές γαίες σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση⁶.

Η κοινή γεωργική πολιτική δεν ενδιαφέρεται πλέον μόνο για τους παραγωγούς αλλά και για τον ευρύτερο αγροτικό πληθυσμό, τους καταναλωτές και γενικότερα την κοινωνία. Επιδιώκει να προωθήσει:

---

⁶ Κανονισμοί 1782/2003 και 1788/2003, ΕΕ L 270, 21.10.2003 και κανονισμός 2012/2006, ΕΕ L 384, 29.12.2006.

- τη συσχέτιση της δημόσιας ενίσχυσης με πολλές υπηρεσίες, τις οποίες προσφέρει στην κοινωνία ο αγροτικός κόσμος
- έναν ανταγωνιστικό γεωργικό τομέα, ο οποίος θα είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που υπάρχουν στις παγκόσμιες αγορές χωρίς υπερβολικές επιδοτήσεις, ενώ συγχρόνως θα προσφέρει ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο στον αγροτικό κόσμο
- βιώσιμο από περιβαλλοντική άποψη γεωργικό τομέα, που θα συνεισφέρει στη συντήρηση των φυσικών πόρων και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της υπαίθρου
- τη διατήρηση δυναμικών αγροτικών κοινοτήτων, που να μπορούν να δημιουργούν ευκαιρίες απασχόλησης στην ύπαιθρο
- ασφαλείς μεθόδους παραγωγής, που να ικανοποιούν τις απαιτήσεις ποιότητας των καταναλωτών και να διατηρούν τις πλούσιες και ποικίλες παραδόσεις διατροφής των ευρωπαίων.

Η μεταρρύθμιση ενισχύει την αγροτική ανάπτυξη με τη μεταφορά χρηματοδοτικών πόρων- ύψους περίπου 1,5 δις € ετησίως από τις άμεσες ενισχύσεις της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής στα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης. Τα μέτρα αυτά στοχεύουν στην ανταγωνιστικότητα, τη διαχείριση της γης και την αγροτική οικονομία.

Σημαντικές επίσης είναι οι επενδύσεις που προβλέπονται στο ανθρώπινο δυναμικό και στις δεξιότητες για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων οικονομικής μεγέθυνσης και απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές, δεδομένου ότι μπορούν να συμβάλλουν:

- στην υποστήριξη της προσαρμογής των ατόμων σε μια περισσότερο προσανατολισμένη στην αγορά γεωργία
- στην προώθηση νέων τρόπων πώλησης/ αντιμετώπισης των κινδύνων σε ανταγωνιστικές αγορές
- στην αύξηση των ποσοστών οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης
- στην ενθάρρυνση της ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- στην προαγωγή της δυναμικής επιχειρηματικότητας

- στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχονται από τη βελτίωση της τοπικής υποδομής και την οικολογική διαχείριση της γης.

Αυτή η μεταστροφή των προτεραιοτήτων περιλαμβάνει επίσης ένα νέο σημαντικό στοιχείο ως αποτέλεσμα της μείωσης των εγγυήσεων στήριξης των τιμών και ενθαρρύνοντας τη διαρθρωτική αναπροσαρμογή: στις πολιτικές των αγορών προστίθενται οι πολιτικές αγροτικής ανάπτυξης ως δεύτερος πυλώνας της κοινής γεωργικής πολιτικής. Πλέον οι καλές οικονομικές επιδόσεις πρέπει να συμβαδίζουν με την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, τη διαφύλαξη των οικοσυστημάτων και την αποφυγή της απερίμωσης.

Για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις αυτές, η κοινή γεωργική πολιτική οφείλει πλέον να συμβάλλει στην επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στη ενθάρρυνση υγιεινών προϊόντων υψηλής ποιότητας, μεθόδων περιβαλλοντικά βιώσιμης παραγωγής.

Οι μεταρρυθμίσεις της κοινής γεωργικής πολιτικής αποτελούν μείζονα συμβολή στη στρατηγική της Λισσαβόνας⁷. Η αγροτική ανάπτυξη μετατρέπεται σε κεντρικό άξονα και συνεπάγεται επενδύσεις στο μέλλον, οι οποίες θα προσφέρουν νέες δυνατότητες απασχόλησης και διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων στις αγροτικές περιοχές⁸.

2.2. Γενικά περί Κοινής Διαρθρωτικής Πολιτικής

Ο όρος διαρθρωτική πολιτική αναφέρεται στο σύνολο των θεσμικών ρυθμίσεων και αναπτυξιακών παρεμβάσεων που επηρεάζουν τη χρήση των συντελεστών παραγωγής και προσανατολίζουν τη γεωργική δραστηριότητα σε προκαθορισμένο στόχο οικονομικής ευημερίας. Αποτελεί δηλαδή πολιτική που δεν έχει στόχο το προϊόν, αλλά τη δομή της παραγωγικής διαδικασίας.

⁷ Στις 2/2/2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε ένα καινούργιο ξεκίνημα της στρατηγικής της Λισσαβόνας για την ΕΕ. Με τη στρατηγική αυτή επιδιώκεται να καλυφτεί η επιτακτική ανάγκη της ΕΕ για οικονομική μεγέθυνση, δημιουργία θέσεων εργασίας και μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα στις διεθνείς αγορές. Αποσκοπεί στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, με γνώμονα την περιβαλλοντική και κοινωνική ευφορία.

⁸ Marianne Fisher Boel, Επίτροπος αρμόδια για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη, 2005.

Ήδη από τη συνθήκη της Ρώμης στους στόχους της κοινής γεωργικής πολιτικής αναφέρεται η ορθολογική ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής και η άριστη χρησιμοποίηση των συντελεστών παραγωγής. Προβλέπεται επίσης η δυνατότητα χορήγησης ενισχύσεων για την προστασία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, που μειονεκτούν λόγω διαθρωτικών ή φυσικών συνθηκών. Συμπερασματικά λοιπόν διαπιστώνουμε την άρρηκτη σχέση μεταξύ κοινής γεωργικής πολιτικής και κοινής διαθρωτικής πολιτικής.

Κατά τη δεκαετία του '60 τα μέτρα διαθρωτικής πολιτικής έχουν χαρακτήρα συνοδευτικό στα μέτρα στήριξης της αγοράς. Γρήγορα ωστόσο διαπιστώνεται η αδυναμία των μέτρων αυτών να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα των περιοχών της υπαίθρου.

Έτσι τη δεκαετία του '80 εισάγεται για πρώτη φορά η έννοια του χώρου. Ξεκινούν τα Ολοκληρωμένα Αναπτυξιακά Προγράμματα, στα οποία λαμβάνεται υπόψη ο ιδιαίτερος χαρακτήρας κάθε περιοχής. Στην Ελλάδα αρχίζουν να εφαρμόζονται τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα (ΜΟΠ)⁹ στα οποία βρίσκουμε για πρώτη φορά μέτρα και δράσεις αγροπεριβαλλοντικού χαρακτήρα.

Στο πνεύμα αυτό, στο τέλος της δεκαετίας του '90 δημιουργείται ο Δεύτερος Πυλώνας της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, στον οποίο –σε αντιδιαστολή με τον Πρώτο Πυλώνα που αναφέρεται στη στήριξη των αγορών- συμπεριλαμβάνονται μέτρα αγροτικής ανάπτυξης. Όμως η δημοσιονομική σημασία του Δευτέρου Πυλώνα παραμένει ακόμα περιορισμένη.

Το 1988 υιοθετείται το Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1988-1993), με 13 σχέδια περιφερειακής ανάπτυξης και ένα εθνικό αναπτυξιακό σχέδιο. Για πρώτη φορά εφαρμόζονται στην Ελλάδα περιφερειακά προγράμματα, με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, τη αναδιάρθρωση των καλλιεργειών.

Η εμπειρία του Β΄ ΚΠΣ (1994-1999) επικεντρώνεται στον «γεωργικό τομέα» και την ανάπτυξη συμπληρωματικών ευκαιριών απασχόλησης και πηγών εισοδήματος,

---

⁹ Κανονισμός (ΕΚ) 2088/85.

εφόσον έχουν ήδη διαφανεί οι τάσεις ερημοποίησης των αγροτικών περιοχών και κυρίως των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών.

Προβλήματα που αντιμετωπίζονται είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, ο εκσυγχρονισμός των αγροτικών δομών και η βελτίωση της υποδομής. Στα πλαίσια αυτά αρχίζουν και οι προσπάθειες βελτίωσης της ηλικιακής σύνθεσης του αγροτικού πληθυσμού και συγκράτησής τους στις αγροτικές περιοχές.

Στον Κανονισμό 1257/99 συγκεντρώνονται τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης (2^{ος} Πυλώνας). Τα μέτρα συγχρηματοδοτούνται από τα διάφορα διαρθρωτικά ταμεία, και κυρίως από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), ιδιαίτερα από το σκέλος του Προσανατολισμού. Η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης παρέχει στήριξη για επενδύσεις στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται η βελτίωση των αγροτικών εισοδημάτων, των συνθηκών παραγωγής και της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο.

Ταυτόχρονα προωθούνται οι επενδύσεις στους ανθρώπινους πόρους, με τις οποίες παρέχεται στήριξη για τη μεταβίβαση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων από τη μία γενιά στην επόμενη, με παρότρυνση των αγροτών να εγκαταλείψουν την εκμετάλλευσή τους πρόωρα και να την μεταβιβάσουν σε νέους γεωργούς μέχρι 40 ετών.

Για πρώτη φορά εμφανίζεται στο Β' ΚΠΣ το πρόγραμμα των Νέων Αγροτών στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του τότε Υπουργείου Γεωργίας «Ανάπτυξη του Τομέα Γεωργίας 1994-1999». Ο αριθμός των αιτήσεων και το ύψος των ενισχύσεων δείχνει ότι μπορεί να αναστραφεί το αρνητικό κλίμα για τον αγροτικό τομέα με συντονισμένες προσπάθειες αλλά και περισσότερες πιστώσεις. Οι αγρότες παρόλο που για πρώτη φορά έρχονται αντιμέτωποι με νέες ευκαιρίες, συντονίζονται με το γενικότερο ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον και προσπαθούν να αξιοποιήσουν τις επενδυτικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται αλλά και να αξιοποιήσουν τη μεγαλύτερη

γκάμα επιλογών, τις περισσότερες ευκαιρίες, τα αναπτυξιακά κίνητρα, τις απλούστερες διαδικασίες, αναλαμβάνοντας μεγαλύτερη επιχειρηματική ευθύνη¹⁰.

Στο Γ΄ ΚΠΣ 2000-2006 εφαρμόζονται στη χώρα μας :

- ένα εθνικό επιχειρησιακό πρόγραμμα, που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, από το σκέλος Προγραμματισμού. Ανάμεσα στα μέτρα περιλαμβάνει ενέργειες για την αντικατάσταση των ηλικιωμένων παραγωγών με νέους (μέτρο πρόωρης συνταξιοδότησης) και παροχή κινήτρων για την εγκατάσταση νέων γεωργών (μέτρο Εφάπαξ Πριμοδότηση Νέων Αγροτών).
- 13 περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα, το οποίο επίσης χρηματοδοτείται από το ΕΓΤΠΕ-Προσανατολισμού αλλά και από άλλα διαρθρωτικά ταμεία
- τέλος, ένα πρόγραμμα εθνικής εμβέλειας¹¹, που χρηματοδοτείται από το ΕΓΤΠΕ αλλά από το σκέλος των Εγγυήσεων.

¹⁰ Ενδιάμεση Έκθεση Αξιολόγησης Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη-Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου (ΕΠΑΑ-ΑΥ) 2000-2006», Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Οκτώβριος 2003.

¹¹ Απορρέει από το Συμπλήρωμα Προγραμματισμού της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 2000

Κεφάλαιο 3: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη- Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου (ΕΠΑΑ-ΑΥ) 2000-2006»

3.1. : Γενικά

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) «Αγροτική Ανάπτυξη- Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου (ΕΠΑΑ-ΑΥ) 2000-2006¹²» είναι οριζόντιο, μονοτομιακό πρόγραμμα Εθνικού Σκέλους του Γ΄ ΚΠΣ¹³, αφορά το σύνολο της χώρας και χρηματοδοτείται από το ΕΓΤΠΕ, τμήμα Προσανατολισμού. Περιλαμβάνει 7 Άξονες Προτεραιότητας και 34 Μέτρα.

Εγκρίθηκε με την Ε(2001) 845/6.4.2001 απόφαση της ΕΕ και κατόπιν αναθεωρήθηκε 3 φορές¹⁴. Το συνολικό κόστος¹⁵ ανέρχεται σε 3.567.624.552 €, με Δημόσια Δαπάνη 2.136.211.026 €, εκ των οποίων το 69,4% αποτελεί την Κοινοτική Συμμετοχή και το υπόλοιπο 30,6% την Εθνική Συμμετοχή.

Οι γενικοί στρατηγικοί στόχοι του Προγράμματος είναι οι εξής:

- ✚ «Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας ενόψει των προκλήσεων ενός συνεχώς ανταγωνιστικότερου διεθνούς περιβάλλοντος». Επιδιώκεται δηλαδή η βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού των προϊόντων της πρωτογενούς και μεταποιημένης γεωργικής παραγωγής, ώστε να ανταποκριθεί στην πίεση των εισαγόμενων γεωργικών προϊόντων και να εντατικοποιήσει τις εξαγωγικές προσπάθειες.

- ✚ «Η βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητά της και να αποκατασταθεί η κοινωνική και οικονομική λειτουργία». Με το στόχο αυτό γίνεται προσπάθεια ώστε φθίνουσες περιοχές, των οποίων η οικονομία εξαρτάται

¹² Κωδικός Ε Ε: 2000 GR 061 OP 021

¹³ Στόχος 1- Περιοχές Σύγκλισης

¹⁴ Α' Αναθεώρηση του ΕΠ: C (2003) 1939/6.4.2001

Β' (Ενδιάμεση) Αναθεώρηση του ΕΠ: C (2004) 4571/19.11.2004

Γ' Αναθεώρηση του ΕΠ έτους 2005: C (2005) 33940/15.12.2005

¹⁵ Όπως ισχύουν μετά την τελευταία αναθεώρηση του προγράμματος

αποκλειστικά από τον πρωτογενή τομέα, να αποκτήσουν νέο χαρακτήρα και χαρακτηριστικά μιας νέας ζωντανής και εξελισσόμενης υπαίθρου. Στόχος είναι η πολυαπασχόληση, η αξιοποίηση των φυσικών πόρων, η διασφάλιση ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων.

- ✚ «Η διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου». Με το στόχο αυτό επιδιώκεται η ανάπτυξη των υποδομών των αγροτικών περιοχών και η αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Η επίτευξη των προαναφερόμενων γενικών στόχων πρόκειται να επιτευχθεί με την υλοποίηση ειδικότερων στόχων, οι οποίοι είναι οι εξής:

A' Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος

- Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων-πρωτογενών και μεταποιημένων- για να συσχετιστεί η προσφορά με τη ζήτηση και να βελτιωθούν οι επιδόσεις των προϊόντων στις αγορές, συμπεριλαμβανομένων των εξαγωγών.
- Διαφοροποίηση προς προϊόντα που παρουσιάζουν νέα δυναμική στην αγορά, που ικανοποιούν τις απαιτήσεις των καταναλωτών (νέα προϊόντα, προϊόντα ποιότητας- ΠΟΠ/ΠΓΕ, βιολογικά κλπ).
- Βελτίωση του πλαισίου της τεχνικής στήριξης και της τεχνογνωσίας των φορέων του γεωργικού τομέα, συμπεριλαμβανομένης της αναβάθμισης του περιεχομένου των μέσων επιμόρφωσης, πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης.
- Δημιουργία προϋποθέσεων προκειμένου να προαχθεί ως ελκυστικότερο το επάγγελμα του αγρότη προς τους νέους, ώστε να πετύχουμε την ανανέωση του ενεργού αγροτικού πληθυσμού, ιδιαίτερα σε περιοχές που παρουσιάζουν αντιστροφή της πυραμίδας των ηλικιών.
- Βελτίωση και αναβάθμιση των εισροών της γεωργικής παραγωγής

Β' Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος

- Διατήρηση και τόνωση του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών
- Δημιουργία εναλλακτικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο ολοκληρωμένων παρεμβάσεων τοπικής ανάπτυξης
- Βελτίωση του τομέα των υπηρεσιών στις αγροτικές περιοχές, με στόχο να αποφύγουν την απομόνωση
- Προώθηση του τοπικού χαρακτήρα των αγροτικών περιοχών, των πλεονεκτημάτων και των φυσικών του χαρακτηριστικών.

Γ' Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος

- Προστασία του δασικού πλούτου αλλά και αποκατάσταση των περιοχών εκείνων που έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές
- Διατήρηση και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των παραδόσεων του αγροτικού πληθυσμού
- Προστασία, ανάπτυξη και ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος.

Κάθε Άξονας Προτεραιότητας εκφράζει μια βασική αναπτυξιακή κατεύθυνση του τομέα, και εκτός από το περιεχόμενο και τους στόχους του έχει ιδιαίτερη χρηματοδοτική βαρύτητα στο πλαίσιο της συνολικής χρηματοδότησης. Η χρηματοδοτική βαρύτητα προσδιορίζει και την ιεράρχηση των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων, με βάση τις αναπτυξιακές ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν τη συγκεκριμένη προγραμματική περίοδο.

Ο τρίτος άξονας, με την ονομασία «Βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης του αγροτικού πληθυσμού» συμμετέχει κατά 13,2% στο συνολικό προϋπολογισμό της δημόσιας δαπάνης του προγράμματος και χωρίς ιδιωτική συμμετοχή αντιπροσωπεύει το 8,1% του συνολικού κόστους του προγράμματος¹⁶.

¹⁶ Μετά την τελευταία αναθεώρηση του προγράμματος έτους 2005: C (2005) 33940/15.12.2005

Ο Άξονας περιλαμβάνει δύο μέτρα: Μέτρο 3.1 «Πριμοδότηση πρώτης εγκατάστασης νέων γεωργών 2000-2006» και Μέτρο 3.2 «Χαμηλότοκο δάνειο για την αντιμετώπιση των δαπανών πρώτης εγκατάστασης νέων γεωργών». Στοχεύει στη συγκρότηση και διατήρηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην ύπαιθρο και συμβάλλει στην άμβλυνση του προβλήματος που έχει δημιουργηθεί στον αγροτικό χώρο, λόγω της γήρανσης του αγροτικού πληθυσμού, μέσω της ενθάρρυνσης της εγκατάστασης νέων ανθρώπων στις αγροτικές περιοχές. Το Μέτρο 3.1 με την ονομασία «Εφάπαξ πριμοδότηση πρώτης εγκατάστασης» εμφανίζει εγκεκριμένη δημόσια δαπάνη 254.957.432€.

3.2. : «Εφάπαξ Πριμοδότηση Νέων Αγροτών & Γ΄ ΚΠΣ»

Στα πλαίσια του Γ΄ ΚΠΣ 2000-2006 το Μέτρο 3.1 «Εφάπαξ Πριμοδότηση Νέων Αγροτών» προκηρύχθηκε 5 φορές. Πιο συγκεκριμένα:

1^η Προκήρυξη- έτος 2001

Δημόσια Δαπάνη 55.925.791,52€. Υποβλήθηκαν 4.886 αιτήσεις, εκ των οποίων εγκρίθηκαν 3.651 δικαιούχοι.

2^η Προκήρυξη- έτος 2002

Δημόσια Δαπάνη: 65.488.000 € Υποβλήθηκαν 5.057 αιτήσεις και εγκρίθηκαν 4.241 Νέοι Γεωργοί

3^η προκήρυξη- έτος 2003

Δημόσια Δαπάνη: 48.340.000€. Υποβλήθηκαν 3.800 αιτήσεις, με 3.017 εγκεκριμένους Νέους Γεωργούς

4^η προκήρυξη- έτος 2005

Δημόσια Δαπάνη: 85.795.000€. Υποβλήθηκαν 5.503 αιτήσεις και εγκρίθηκαν 5.092 δικαιούχοι. Να σημειώσουμε ότι είναι η πρώτη φορά που καταβάλλεται ως πρώτη

δόση το 70% του συνολικού ύψους της πρωτοδότησης και όχι το 50% που ίσχυε ως την προηγούμενη προκήρυξη¹⁷.

5^η προκήρυξη- έτος 2006

Δημόσια Δαπάνη 41.931.000€. Υπεβλήθησαν 2.596 αιτήσεις, με σύνολο εγκεκριμένων Νέων Αγροτών 2.446.

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα της ελληνικής γεωργίας είναι η γήρανση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Το δημογραφικό πρόβλημα γίνεται εντονότερο στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αλλά και στα μικρά νησιά του Αιγαίου, όπου οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας είναι δυσκολότερες λόγω των φυσικών μειονεκτημάτων και της απομόνωσης.

Ως σκοπός λοιπόν του Μέτρου 3.1 τέθηκε από την αρχή η άμβλυνση του προβλήματος αυτού, με την ενθάρρυνση νέων ανθρώπων να ασχοληθούν με τις αγροτικές δραστηριότητες και να παραμείνουν στις περιοχές αυτές.

Μάλιστα, αρχικά είχε τεθεί ως στόχος η ένταξη 23.000 Νέων Αγροτών, το οποίο αναθεωρήθηκε το 2005 και τέθηκε στις 14.000. Από τα περιληπτικά στοιχεία των προκηρύξεων που είδαμε προηγουμένως διαπιστώνουμε ότι ο στόχος αυτός επετεύχθη, καθώς εντάχθηκαν συνολικά την περίοδο 2000-2006 18.346 Νέοι Γεωργοί με συνολική Δημόσια Δαπάνη 297.463.791,52€ Στο παράρτημα I παρουσιάζεται συνοπτικά το σύνολο των εγκεκριμένων νέων αγροτών καθώς και η συνολική δημόσια δαπάνη ανά προκήρυξη και ανά νομό.

Στη συγκεκριμένη μελέτη επιλέχθηκε να χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία των Νέων Αγροτών της 2^{ης} προκήρυξης, καθώς πρόκειται για φακέλους οι οποίοι όφειλαν να υλοποιήσουν τους δεσμευτικούς τους στόχους ως το τέλος του 2007. Συνεπώς, μπορεί να υπάρξει μια ολοκληρωμένη εικόνα αναφορικά με την πορεία των φακέλων της β' δόσης, τις οικειοθελείς αποχωρήσεις και την πορεία των απεντάξεων.

¹⁷ Απόφαση Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης με ΑΠ: 8832/25.7.2006

3.3 : Προϋποθέσεις ένταξης

Στο καθεστώς πριμοδότησης πρώτης εγκατάστασης νέων γεωργών δύναται να ενταχθούν όλα τα φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν υπερβεί το 40^ο έτος της ηλικίας τους και έχουν πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα και φερεγγυότητα.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να εγκαθίσταται ως γεωργός για πρώτη φορά σε γεωργική εκμετάλλευση και παράλληλα να αποκτά για πρώτη φορά την ιδιότητα του αρχηγού της.

Οφείλει να είναι μόνιμος κάτοικος στην περιοχή που δηλώνει κατά την αίτηση ένταξης στο πρόγραμμα και στην ευρύτερη περιοχή της οποίας βρίσκεται η γεωργική του εκμετάλλευση για τα επόμενα 10 χρόνια από την ημερομηνία πρώτης εγκατάστασης και η εκμετάλλευσή του να πληροί μια σειρά προϋποθέσεων. Ευρύτερη περιοχή του τόπου μόνιμης κατοικίας νοείται η περιοχή στην οποία ο γεωργός έχει τη δυνατότητα καθημερινής πρόσβασης για την εύρυθμη λειτουργία της εκμετάλλευσης. Η περιοχή αυτή δεν μπορεί να υπερβεί τα όρια όμορων νομών και ορίζεται κατά περίπτωση από τις Δ/νσεις Αγροτικής Ανάπτυξης με βάση το είδος της καλλιέργειας, τη βατότητα του οδικού δικτύου, το οικονομικό αποτέλεσμα κ.α.

Προκειμένου να αξιολογηθούν, οι υποψήφιοι υποβάλλουν σχέδιο δράσης με δεσμευτικούς στόχους, τους οποίους σε περίπτωση ένταξης στο καθεστώς οφείλουν να πετύχουν, εντός ανώτατης προθεσμίας 3 ετών από την ημερομηνία πρώτης εγκατάστασής τους στη γεωργία. Σύμφωνα με τον Καν(ΕΚ) 817/2004 της Επιτροπής «Σχετικά με λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής του Καν (ΕΚ) 1257/99 του Συμβουλίου...» στο άρθρο 4 παρ. 2 προβλέπεται ότι «Όσον αφορά τις επαγγελματικές γνώσεις και ικανότητες, την οικονομική βιωσιμότητα και τα ελάχιστα πρότυπα για το περιβάλλον, την υγιεινή και την καλή διαβίωση των ζώων, είναι δυνατόν να προβλέπεται προθεσμία πέντε ετών κατ' ανώτατο όριο από την εγκατάσταση για την τήρηση των εν λόγω όρων, εάν χρειάζεται περίοδος προσαρμογής για τη διευκόλυνση της εγκατάστασης του νέου γεωργού ή της διαρθρωτικής προσαρμογής της εκμετάλλευσής τους».

Εφόσον κριθούν δικαιούχοι, οι εν δυνάμει δικαιούχοι εντάσσονται στο καθεστώς πριμοδότησης πρώτης εγκατάστασης νέων γεωργών και λαμβάνουν το ποσό της πρώτης δόσης της πριμοδότησης¹⁸.

Οι δεσμευτικοί στόχοι καθώς και οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις με χρονικό ορίζοντα 10 ετών αναγράφονται στην οριστική απόφαση ένταξης στο καθεστώς και επέχει θέση σύμβασης μεταξύ του δικαιούχου και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων. Αυτό συνεπάγεται ότι οποιαδήποτε απόκλιση από αυτή οριοθετεί αθέτηση συμβατικών υποχρεώσεων και

- i) απένταξη από το πρόγραμμα.
- ii) Επιστροφή των ενισχύσεων που τους έχουν χορηγηθεί στο σύνολό τους εντόκως ως αχρεωστήτως καταβληθείσες

Το ανώτατο ύψος της παρεχόμενης ενίσχυσης διαφοροποιείται ανάλογα με την περιοχή του τόπου μόνιμης κατοικίας του δικαιούχου και ανέρχεται :

- i) Μέχρι 25.000€ για ορεινές περιοχές
- ii) Μέχρι 20.000€ για μειονεκτικές περιοχές
- iii) Μέχρι 15.000€ για κανονικές περιοχές

Για τον υπολογισμό του ύψους ενίσχυσης λαμβάνεται υπόψη συνδυασμός των ακόλουθων κριτηρίων:

- i) Κατηγορία περιοχής τόπου μόνιμης κατοικίας, σε συνάρτηση με τα δημογραφικά στοιχεία, όπως αυτά καθορίζονται από τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ.

---

¹⁸ Να σημειωθεί ότι κατά τις 3 πρώτες προγραμματικές περιόδους (έτη 2001- 2002 και 2003) ως ποσοστό α' δόσης είχε οριστεί το 50% του ποσού επιδότησης. Με την υπ. αριθμ. 11187/7.10.2005 απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων ως ποσοστό α' δόσης ορίστηκε το 70% του ποσού επιδότησης.

-
- ii) Ατομική απασχόληση ή οικογενειακή απασχόληση (σύζυγος βοηθός) στην εκμετάλλευση
  - iii) Επίπεδο οικονομικής βιωσιμότητας, σε συνάρτηση με την κατεύθυνση παραγωγής της εκμετάλλευσης.

Ο αλγόριθμος υπολογισμού τους ακριβούς ύψους της επιδότησης δίδεται στον πίνακα του παραρτήματος 3.

Κεφάλαιο 4: Σύνοψη συναφούς βιβλιογραφίας

Παρόμοιες μελέτες για το πρόγραμμα των Νέων Γεωργών έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν αποκλειστικά από την Εταιρία Αγροτικής Οικονομίας (ΕΤΑΓΡΟ)(Αλεξόπουλος Γ, Κουτσούρης Α. Τζουραμάνη Ε (2006), Καζακόπουλος, Λ., Καφφέ-Γιδαράκου, Ι. και Κουτσούρης, Α. (2005)) . Σύμφωνα με αυτές, το σύνολο των αγροτών αξιοποίησαν το μέτρο της εφάπαξ πριμοδότησης για πρώτη εγκατάσταση, παρόλο που οι μισοί δεν επιθυμούσαν να είναι γεωργοί. Επίσης, αξιόλογο ποσοστό δεν είχαν γεννηθεί στο χωριό αλλά στην πρωτεύουσα ή σε άλλη μεγάλη πόλη και έζησαν όλη η μεγάλο διάστημα στη ζωή τους σε διάφορα μέρη (πόλεις, εξωτερικό). Τέλος ιδιαίτερα σημαντικό ήταν και το κίνητρο της προϋπάρχουσας γονικής παρουσίας.

Επίσης έχουν πραγματοποιηθεί πολλές σχετικά με τη συμμετοχή γεωργών σε άλλα προγράμματα (αγρο-περιβαλλοντικά προγράμματα, προγράμματα διατήρησης της βιοποικιλότητας) και εξετάζουν ποια χαρακτηριστικά είναι εκείνα που οδηγούν στη συμμετοχή ή όχι στα εν λόγω προγράμματα, οι οποίες αντίστοιχα προσφεύγουν στη χρήση μοντέλων logit, probit και tobit.

Σύμφωνα με τις παραπάνω μελέτες, η συμμετοχή σε κάποιο από τα προγράμματα αυτά επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τα χαρακτηριστικά των ίδιων των αγροτών, της αγροτικής εκμετάλλευσης και του αγροτικού νοικοκυριού (Kazenwadel et al (1998), Dupraz et al (2000), Drake et al (1999), Damianos and Giannakopoulos (2002). Στη μελέτη των Δαμιανού και Γιαννακόπουλου (2002) αποδείχθηκε ότι σημαντικός παράγοντας για τη συμμετοχή των Θεσσαλών γεωργών σε αγρο-περιβαλλοντικά μέτρα είναι η ηλικία και η εκπαίδευσή τους, καθώς όσο νεότερος και εκπαιδευμένος είναι ο αγρότης, τόσο πιο φιλικά προσκείμενος εμφανίζεται στην κατανόηση και γρήγορη υιοθέτηση νέων καλλιεργητικών μεθόδων, φιλικών προς τη περιβάλλον. Αυτή η παραδοχή έρχεται σε συμφωνία με προηγούμενη μελέτη των Δαμιανού και Σκούρα (1995) όπου έδειξε ότι οι μορφωμένοι και καταρτισμένοι αγρότες έχουν περισσότερες δυνατότητες να ενημερωθούν για καινούργιες τεχνικές διαχείρισης της εκμετάλλευσης και στη συνέχεια να τις υιοθετήσουν. Επίσης αποδείχθηκε ότι σημαντικός παράγοντας είναι το μέγεθος της εκμετάλλευσης. Οι

ιδιοκτήτες μεγάλων εκμεταλλεύσεων είναι πιο ευνοϊκοί και δεκτικοί στην υιοθέτηση νέων καινοτόμων μεθόδων, πιο φιλικών στο περιβάλλον.

Στην μελέτη των Dupraz P. κ.α. (2000) αποδεικνύεται ότι το μέγεθος της εκμετάλλευσης και τα χαρακτηριστικά της παίζουν ρόλο όχι μόνο στη συμμετοχή ή μη στα αγρο-περιβαλλοντικά προγράμματα αλλά και στην επιλογή των προγραμμάτων που θα υιοθετήσουν στη γεωργική εκμετάλλευση. Η ύπαρξη διάδοχης κατάστασης στην εκμετάλλευση παίζει επίσης σημαντικό ρόλο. Ακόμα, η δημιουργία προγραμμάτων που απευθύνονται σε συγκεκριμένες ομάδες αγροτών ή αγροτικών εκμεταλλεύσεων, τα οποία λαμβάνουν υπόψη τους τις προσδοκίες και τους περιορισμούς τους, μπορούν να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα της πολιτικής.

Στην εργασία των Knowler D. και Bradshaw B. (2006) σχετικά με την υιοθέτηση της λεγόμενης «διατηρούμενης γεωργίας» και πάλι οι παράγοντες «εκπαίδευση» και «μέγεθος καλλιέργειας» παίζουν καθοριστικό ρόλο. Μάλιστα τονίζουν ότι στις 5 από τις 7 μελέτες που είχαν στα χέρια τους και χρησιμοποιήθηκαν σε όλες τα μοντέλα Logit και Probit αποδεικνύονται ως ιδιαίτερα σημαντικές παράμετροι οι δύο που αναφέρθηκαν.

Στην εργασία των Wynn G. κ.α. (2001) αποδεικνύεται ότι οι μεταβλητές που διακρίνουν εκείνους που εντάχθηκαν στις Περιβαλλοντικά Ευαίσθητες Περιοχές της Σκωτίας και σε εκείνους που δεν εντάχθηκαν είναι η ηλικία, η πληροφόρηση και η γνώση. Η έλλειψη ενημέρωσης και η περιορισμένη γνώση του θέματος μείωσαν σημαντικά την πιθανότητα εισόδου στο μέτρο. Επίσης από εκείνους που δεν εντάχθηκαν φάνηκε ότι η πλειοψηφία ανήκε στην κατηγορία άνω των 40 ετών. Επίσης, αποδείχθηκε ότι οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις εντατικής καλλιέργειας καθώς και εκείνες που είχαν ήδη εμπειρία από συμμετοχή σε άλλα παρόμοια αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα ήταν εκείνες που εντάχθηκαν αλλά και υλοποίησαν τους στόχους του προγράμματος.

Ταυτόχρονα, η προηγούμενη συμμετοχή σε παρόμοια προγράμματα και η γνωριμία με άλλους συμμετέχοντες απέδειξε σε μελέτες (Crabtree et al., 1998; Wynn et al., 2001) ότι είναι στοιχεία με θετική επίδραση στη συμμετοχή ή μη.

Αναφορικά με το θέμα της ηλικίας, ο Crabtree (1998) στην προαναφερόμενη μελέτη απέδειξε ότι η ηλικία δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για κάποιον να συμμετέχει σε αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα, σε αντίθεση με τη μελέτη του Wynn (2001) που αποδεικνύεται ξεκάθαρα μια σχέση αντιστρόφως ανάλογη: όσο πιο μεγάλος ο αγρότης, τόσο πιο απρόθυμος εμφανίζεται στην υιοθέτηση περιβαλλοντικών πρακτικών.

Αντίθετα, οι Wossink GAA και Wenum JH (2003) μελετώντας 1.000 Ολλανδούς γεωργούς και τους παράγοντες που τους οδήγησαν στο να ενταχθούν σε προγράμματα διατήρησης της βιοποικιλότητας με μοντέλα Probit και Tobit, αποδεικνύουν ότι σημαντική μεταβλητή είναι η κατηγορία της περιοχής που βρίσκονται οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις και περιέργως πώς δεν εμφανίζεται ως σημαντική η μεταβλητή της ηλικίας. Επίσης στα ευρήματά τους δεν παίζει κανένα ρόλο η ύπαρξη διάδοχης κατάστασης στην εκμετάλλευση αλλά και το μέγεθος της εκμετάλλευσης, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενες μελέτες.

Κεφάλαιο 5: Μεθοδολογία και Ποσοτική Έρευνα

5.1. Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη σκοπό έχει να μελετήσει ποια είναι τα χαρακτηριστικά εκείνα που επηρεάζουν κάποιον που έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα των Νέων Αγροτών να εκπληρώσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις εντός της καθορισμένης ημερομηνίας.

Έγινε δηλαδή προσπάθεια, μελετώντας και τη σχετική βιβλιογραφία, να ενσωματωθούν σε ένα οικονομετρικό μοντέλο το υλικό που είχαμε στη διάθεσή μας από τους φακέλους υποψηφιότητας των νέων γεωργών. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήσαμε – και αναλύονται στη συνέχεια- είναι ποιοτικές και δηλώνουν τα ατομικά χαρακτηριστικά των νέων γεωργών καθώς και εκείνα του τόπου μόνιμης κατοικίας και της αγροτικής εκμετάλλευσης. Πρόκειται για εκείνες τις ποιοτικές μεταβλητές τις οποίες αφενός χρησιμοποιεί ο Τελικός Δικαιούχος του προγράμματος για την βαθμολόγηση του φακέλου υποψηφιότητας και τη μετέπειτα κατάταξη των υποψηφίων σε εν δυνάμει δικαιούχους καθώς και κάποιες, οι οποίες μας υποδείχθηκαν από τον Τελικό Δικαιούχο ως σημαντικές για την υλοποίηση του προγράμματος.

5.2. Μεθοδολογία Έρευνας

Ως δείγμα πληθυσμού, από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και συγκεκριμένα από την Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών από το ΕΓΤΠΕ-Π που είναι και ο Τελικός Δικαιούχος του προγράμματος, επιλέχθηκε να χρησιμοποιηθούν οι Νέοι Γεωργοί που εντάχθηκαν με την 2^η προκήρυξη (έτος 2002) καθώς η ημερομηνία λήξης των συμβατικών τους υποχρεώσεων ήταν το 2007. Συνεπώς υπάρχει ολοκληρωμένη εικόνα για το ποσοστό ολοκλήρωσης ή μη των υποχρεώσεων όλων των δικαιούχων.

Αρχικά έγινε προσπάθεια με ελέγχους συνάφειας (χ^2) να βρεθεί το κατά πόσο τα χαρακτηριστικά των νέων γεωργών, των αγροτικών εκμεταλλεύσεων αλλά και των περιοχών που αυτές βρίσκονται παρουσιάζουν σχέση μεταξύ τους, δημιουργήθηκαν δηλαδή πίνακες συνάφειας ελέγχοντας ανά δύο τις μεταβλητές και τη σχέση που παρουσιάζουν.

Στη συνέχεια, και δεδομένου ότι η εξαρτημένη μεταβλητή Ολοκλήρωση είναι ποιοτική και μπορεί να λάβει δύο πιθανές τιμές (ναι, όχι) θεωρήθηκαν ακατάλληλες οι κλασικές μέθοδοι γραμμικής παλινδρόμησης¹⁹. Επιλέχθηκε λοιπόν η δημιουργία ενός οικονομετρικού μοντέλου logit²⁰, προκειμένου να ερμηνευτούν τα ποιοτικά εκείνα χαρακτηριστικά που παίζουν ρόλο για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνει κάθε νέος γεωργός που εντάσσεται στο πρόγραμμα.

Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν ωστόσο εκτός από την εξαρτημένη μεταβλητή δεν μπορούσαν να ποσοτικοποιηθούν και είχαν περισσότερες από 2 τιμές. Το πρόβλημα λύθηκε με τη χρήση ψευδομεταβλητών (dummy variables) ή δυαδικών (binary) μεταβλητών στο υπόδειγμα. Επίσης με τη είσοδο ψευδομεταβλητών λύθηκε και το πρόβλημα για τις μεταβλητές εκείνες που δεν παίρνουν δυο τιμές, αλλά περισσότερες, (πχ τόπος μόνιμης κατοικίας= ορεινή, μειονεκτική, κανονική), ώστε να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν αυτούσιες στο οικονομετρικό μοντέλο.

Εννοιολογικά, το μοντέλο αυτό συναντά δυσκολίες με την ύπαρξη των ψευδομεταβλητών. Αυτό συμβαίνει γιατί όταν παραγωγίζει κανείς ως προς την ανεξάρτητη μεταβλητή οι μεταβλητές θα πρέπει να είναι συνεχείς. Γνωρίζοντας λοιπόν ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές είναι ασυνεχείς έγινε δεκτή ως παραδοχή η υπόθεση ότι είναι συνεχείς και συμπεριφερθήκαμε ανάλογα για τη διαμόρφωση του οικονομετρικού υποδείγματος.

5.2.1. Έλεγχοι Συνάφειας Ποιοτικών Μεταβλητών

Όπως αναφέρθηκε ως δείγμα πληθυσμού επιλέχθηκε το πλήθος των Νέων Γεωργών που εντάχθηκαν με την 2^η προκήρυξη (έτος 2002) σε όλη την επικράτεια.

¹⁹ Greene M. H, (1997), "Econometric analysis", p. 871

²⁰ Cramer, J. S. (1991).

Πρόκειται για 4.140 δικαιούχους, εκ των οποίων οι 2.673 εκπλήρωσαν τους δεσμευτικούς τους στόχους (ποσοστό 64,57%) και οι 1.467 (ποσοστό 35,43%) απεντάχθηκαν από το πρόγραμμα.

Ως σταθερή μεταβλητή ορίσαμε την πιθανότητα ολοκλήρωσης ή μη και ως ανεξάρτητες μεταβλητές επελέχθηκαν οι ακόλουθες:

- περιφέρεια
- φύλο
- ηλικία
- τόπος μόνιμης κατοικίας
- χρήση ή μη οικογενειακής εργασίας (σύζυγος βοηθός)
- επίπεδο εκπαίδευσης (υφιστάμενη κατάσταση)
- επίπεδο επαγγελματικής κατάρτισης (υφιστάμενη κατάσταση)
- δικαιούχος πρόωρης συνταξιοδότησης
- δημιουργία εκμετάλλευσης από καθολική διαδοχή
- μέγεθος της εκμετάλλευσης (σε εργασία στην υφιστάμενη κατάσταση)
- επίπεδο οικονομικής βιωσιμότητας (μελλοντική κατάσταση)
- προσανατολισμός παραγωγής της εκμετάλλευσης (μελλοντική κατάσταση)
- ποιότητα παραγωγής: βιολογική, ΠΟΠ, ΠΓΕ, πιστοποιούμενη (μελλοντική κατάσταση)
- ποσό επιδότησης

Η επιλογή των παραπάνω ανεξάρτητων μεταβλητών έγινε καθώς για την πλειοψηφία τους (εκτός από τις μεταβλητές περιφέρεια, ηλικία και ποσό επιδότησης) αποτελούν τα κριτήρια ένταξης σύμφωνα με τα οποία βαθμολογείται κάθε φάκελος υποψηφιότητας. Στο παράρτημα 4 παρουσιάζεται το Παράρτημα με τη Βαθμολογία Κριτηρίων Ένταξης.

Πιο αναλυτικά:

Η μεταβλητή Περιφέρεια αναφέρεται στις 13 διοικητικές περιφέρειες που χωρίζεται η χώρα. Θα μπορούσε κανείς να διαφωνήσει κατά πόσο η διοικητική περιφέρεια μπορεί να αποτελέσει αξιόλογο ποιοτικό χαρακτηριστικό ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη μελέτη μας. Ωστόσο η εμπειρία από την εφαρμογή του προγράμματος έχει αποδείξει ότι κάθε διοικητική περιφέρεια έχει συγκεκριμένα γεωγραφικά, δημογραφικά, πολιτιστικά, ποιοτικά και άλλα χαρακτηριστικά τα οποία επηρεάζουν την εκπλήρωση ή όχι των υποχρεώσεων που απορρέουν από το πρόγραμμα. Πχ έχει παρατηρηθεί ότι σε περιοχές που αποτελούν τουριστικό προορισμό (Κρήτη, Ιόνια Νησιά) οι δικαιούχοι ασχολούνται με εναλλακτικές δραστηριότητες που άπτονται του τουρισμού και είναι πιθανό να απενταχθούν από το πρόγραμμα λόγω εξωγεωργικών εισοδημάτων²¹.

Η μεταβλητή Φύλο αναφέρεται στο αν ο δικαιούχος είναι άντρας ή γυναίκα. Να σημειωθεί ότι κατά τη βαθμολόγηση του φακέλου οι υποψήφιοι πριμοδοτούνται με επιπλέον βαθμολογία για το φύλο αλλά και για το κάθε παιδί χωριστά .

Η μεταβλητή Τόπος μόνιμης κατοικίας αφορά τον τόπο που βρίσκεται ο υποψήφιος και στον οποίο δεσμεύεται να παραμείνει για τα επόμενα 10 χρόνια. Χωρίζεται σε 3 κατηγορίες: ορεινή, μειονεκτική και κανονική και αναφέρεται στον που ανήκει το συγκεκριμένο Δημοτικό Διαμέρισμα ή ο Δήμος²² . Σύμφωνα με την κατηγορία που ανήκει ο υποψήφιος δικαιούχος βαθμολογείται ανάλογα. Ωστόσο είναι ιδιαίτερα σημαντικό κριτήριο για έναν ακόμη λόγο: αποτελεί ένα από τα 3 κριτήρια σύμφωνα με τα οποία διαμορφώνεται το τελικό ποσό της επιδότησης.

Η μεταβλητή Χρήση ή μη οικογενειακής εργασίας αναφέρεται στο αν ο/η υποψήφιος θα χρησιμοποιήσει σύζυγο βοηθό στη γεωργική του εκμετάλλευση. Η ανάληψη της συγκεκριμένης δέσμευσης συνεπάγεται την υποχρέωση από την πλευρά του/της βοηθού ότι δεν πρόκειται για τα επόμενα 10 χρόνια να απασχολείται σε άλλη

²¹ Δεν έχουν αποκτήσει την ιδιότητα του κατά κύρια απασχόληση γεωργού (Άρθρο 5, εδάφιο 1 γ)

²² Σύμφωνα με την Οδηγία 85/148/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 29ης Ιανουαρίου 1985 για την τροποποίηση της οδηγίας 81/645/ΕΟΚ περί του κοινοτικού καταλόγου των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών κατά την έννοια της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ (Ελλάδα) (ΕΕ L 56 της 25.2.1985)

εργασία οποιασδήποτε μορφής και αποτελεί το 2^ο κριτήριο με το οποίο διαμορφώνεται το ποσό της επιδότησης.

Η μεταβλητή Επίπεδο Εκπαίδευσης αναφέρεται στη χρονική στιγμή κατά την οποία ο/η δικαιούχος κάνει αίτηση ένταξης και μπορεί να είναι από απόφοιτος υποχρεωτικής, δευτεροβάθμιας, τριτοβάθμιας ή χωρίς καμία εκπαίδευση.

Η μεταβλητή Επίπεδο Επαγγελματικής Κατάρτισης αναφέρεται επίσης στην περίοδο της αίτησης και αφορά στην κατάρτιση που μπορεί να έχει ο/ η υποψήφιος σχετικά με τις αγροτικές εργασίες. Μπορεί δηλαδή να δηλώσει με υπεύθυνη δήλωση την τριετή τουλάχιστον ενασχόλησή του στην οικογενειακή ή μη εκμετάλλευση ή να προσκομίσει απολυτήριο ΤΕΕ, ΤΕΣ, ΙΕΚ ή τέλος Πτυχίο ΑΕΙ ή ΤΕΙ, όλα συναφούς κατεύθυνσης με την αγροτική εκμετάλλευση που διαθέτει και σκοπεύει να επεκτείνει.

Η μεταβλητή Δικαιούχος Πρόωρης Συνταξιοδότησης σχετίζεται με τον Άξονα 1 του ΕΠΑΑ Μέτρο 1.1. «Πρόωρη Συνταξιοδότηση Αγροτών» και δηλώνει ότι ο/ η υποψήφιος είναι διάδοχος ενός δικαιούχου που εντάσσεται στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Υποχρέωση του είναι να επεκτείνει την γεωργική έκταση που του παραχωρήθηκε, έτσι ώστε να φτάσει τουλάχιστον τα 50 στρέμματα ξηρικής καλλιέργειας ή ισοδύναμής της και να αυξήσουν τον όγκο εργασίας στην καινούργια εκμετάλλευση τουλάχιστον κατά 10% εντός 3 ετών από την ημερομηνία ένταξής τους στο πρόγραμμα. Επίσης οφείλει να ασκεί συνεχώς τη γεωργική δραστηριότητα κατά κύριο επάγγελμα και να διατηρεί τη γεωργική εκμετάλλευση που του παραχωρήθηκε για όσο διάστημα ο δικαιούχος συμμετέχει στο πρόγραμμα.

Η μεταβλητή Δημιουργία Εκμετάλλευσης από καθολική διαδοχή αναφέρεται στο κατά πόσο η εκμετάλλευση που αποκτά ο/η υποψήφιος αποκτάται από ενεργό αγρότη που μεταβιβάζει το σύνολο της γεωργικής του εκμετάλλευσης.

Η μεταβλητή Μέγεθος της εκμετάλλευσης δηλώνει το μέγεθος που έχει η αγροτική εκμετάλλευση που έχει αποκτήσει ο/ η υποψήφιος για να ξεκινήσει σε Μονάδες Ανθρώπινης Εργασίας. Οι τιμές που μπορεί να πάρει η συγκεκριμένη μεταβλητή είναι:

- έως 0,5 MAE
- από 0,5 έως 0,99 MAE
- μεγαλύτερο από 1 MAE

Η μεταβλητή Επίπεδο Οικονομικής Βιωσιμότητας δηλώνει το μέγεθος που δεσμεύεται ο /η υποψήφιος Νέος Αγρότης να αποκτήσει τη στιγμή που θα κάνει την αίτηση χορήγησης της β' δόσης (το αργότερο σε 5 έτη). Αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό κριτήριο καθώς αποτελεί και το 3^ο κριτήριο για τη διαμόρφωση του ποσού της επιδότησης. Μπορεί να πάρει τις εξής τιμές:

- εν δυνάμει βιώσιμη εκμετάλλευση
- βιώσιμη εκμετάλλευση, με μέγεθος σε εργασία από 1-1,49 MAE
- βιώσιμη εκμετάλλευση, με μέγεθος σε εργασία πάνω από 1,5 MAE

Η μεταβλητή Προσανατολισμός Παραγωγής της εκμετάλλευσης αναφέρεται στη δέσμευση που αναλαμβάνει ο υποψήφιος Νέος Αγρότης να υλοποιήσει στην εκμετάλλευσή του στη μελλοντική κατάσταση. Η δέσμευση αυτή μπορεί να αφορά κατεύθυνση φυτική, κτηνοτροφική ή μικτή.

Η μεταβλητή Ποιότητα παραγωγής αναφέρεται και πάλι στη μελλοντική κατάσταση της εκμετάλλευσης και δηλώνει τη δέσμευση ή όχι του δικαιούχου (εφόσον ενταχθεί) να πιστοποιήσει την εκμετάλλευσή του.

Η μεταβλητή Ποσό επιδότησης αφορά στο τελικό ποσό επιδότησης που προσδιορίστηκε για το συγκεκριμένο δικαιούχο και θα του καταβληθεί σε δύο δόσεις. Επιλέξαμε να εισάγουμε τη συγκεκριμένη μεταβλητή καθώς πιστεύουμε ότι θα έχει σχέση το ύψος της επιδότησης με το αν θα υλοποιήσει τους στόχους του σχεδίου δράσης ο Νέος Αγρότης η όχι.

Με τις παραπάνω μεταβλητές που επιλέχθηκαν δημιουργήθηκαν πίνακες συνάφειας τόσο ανάμεσα στην εξαρτημένη μεταβλητή (ολοκλήρωση) και τις υπόλοιπες ανεξάρτητες όσο και μεταξύ των ίδιων των ανεξάρτητων μεταβλητών μεταξύ τους (δύο- δύο), προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσο υπάρχει συνάφεια.

Στους πίνακες αυτούς δημιουργήθηκαν κάθετα i κελιά και οριζόντια j κελιά. Με τον τρόπο αυτό, τα κελιά της πρώτης σειράς είναι τα 1.1, 1.2, 1.3... i . j και τα κελιά της κάθετης σειράς είναι τα 1.1, 2.1, 3.1... j . i .

Με βάση αυτή τη μορφή δημιουργήθηκαν τελικά πίνακες συνάφειας διαφορετικών διαστάσεων, ανάλογα με τις πιθανές τιμές που μπορεί να λάβει η κάθε μεταβλητή. Συγκεκριμένα δημιουργήθηκαν 15 πίνακες 2X2, 24 πίνακες 2X3, 13 πίνακες 2X4, 5 πίνακες 2X20, 7 2X23, 6 πίνακες 3X3, 8 πίνακες 3X4, 4 πίνακες 3X20, 1 πίνακα 4X4, 2 πίνακες 4X20, 16 πίνακες 13X2, 4 πίνακες 13X3, 2 πίνακες 13X4, 1 πίνακα 13X20, 1 πίνακα 13X 23, και τέλος 3 πίνακες 23X3, 2 23X4 και έναν 23X20.

Δημιουργώντας τους πίνακες συνάφειας στόχος ήταν να ελεγχθεί αν οι δύο μεταβλητές που ελέγχονται κάθε φορά παρουσιάζουν συνάφεια μεταξύ τους. Γενικά ο έλεγχος με το χ^2 του Pearson είναι δείκτης που εξασφαλίζει λίγες πληροφορίες σχετικά με το πώς σχετίζονται οι μεταβλητές ή πόσο ισχυρή είναι σχέση. Μπορούν να διατυπωθούν οι εναλλακτικές υποθέσεις:

H_0 : Οι ποιοτικές μεταβλητές είναι σχετιζόμενες (συναφείς)

H_1 : Οι ποιοτικές μεταβλητές δεν είναι σχετιζόμενες (συναφείς)

Ο τύπος για τον υπολογισμό του χ^2 είναι ο ακόλουθος:

$$\chi^2 = \sum_i \sum_j \frac{(O_{ij} - e_{ij})^2}{e_{ij}}$$

Όπου O_{ij} είναι η παρατηρηθείσα συχνότητα στο κελί (ij) και $e_{ij} = n_{i.} \cdot n_{.j} / n$ είναι η αναμενόμενη συχνότητα, αν ίσχυε η ανεξαρτησία των μεταβλητών. Το χ^2 δίνει τη στατιστική σημαντικότητα p , το αν υπάρχει δηλαδή συσχέτιση μεταξύ των

μεταβλητών. Με τον υπολογισμό αυτού δίνεται και η στατιστική σημαντικότητα p . Για επίπεδο σημαντικότητας α ²³ αποφασίζουμε :

Αν $p < \alpha$ απορρίπτεται η H_0 , υπόθεση της μη συνάφειας

Αν $p > \alpha$ δεν απορρίπτεται η H_0 υπόθεση της μη συνάφειας

Από τους ελέγχους που πραγματοποιήθηκαν προκύπτει ότι ιδιαίτερα σημαντική σχέση υπάρχει ανάμεσα στην Ολοκλήρωση και τις ανεξάρτητες μεταβλητές Περιφέρεια, Ηλικία, Τόπος Μόνιμης Κατοικίας, Δικαιούχος Πρόωρης Συνταξιοδότησης, Μέγεθος της εκμετάλλευσης, Επίπεδο Οικονομικής Βιωσιμότητας και Προσανατολισμός της παραγωγής.

Σχετικά με την ηλικία παρατηρείται ότι καθώς αυξάνεται η ηλικία των υποψηφίων αυξάνονται και οι πιθανότητες ολοκλήρωσης του Σχεδίου Δράσης. Ενώ στην ηλικία των 18 ετών το ποσοστό ολοκλήρωσης είναι μόνο 40%, στην ηλικία των 30 το ποσοστό ολοκλήρωσης φτάνει το 72,4%.

Αναφορικά με τον τόπο μόνιμης κατοικίας παρατηρείται ότι από τους 4.140 Νέους Γεωργούς που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα, οι 2.220 διαμένουν σε ορεινή περιοχή (ποσοστό 53,6%), οι 1.097 σε μειονεκτική (ποσοστό 26,5%) και οι 823 σε κανονική (ποσοστό 19,9%). Σε σχέση με τις περιοχές αυτές διαπιστώνεται ότι ποσοστό 52% όσων διαμένουν σε περιοχή ορεινή έχουν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τους, ενώ μόνο το 21,1% εκείνων που βρίσκονται σε κανονική ολοκλήρωσαν.

Ιδιαίτερα σημαντικά θεωρούμε τα ευρήματα που αφορούν την κατεύθυνση των εκμεταλλεύσεων. Από τους 4.140 Νέους Γεωργοί το 53,8% επιλέγει κατεύθυνση φυτική, το 30,6% κτηνοτροφική και μόνο το 15,6% μικτή εκ των οποίων πετυχαίνουν τις δεσμεύσεις τους το 65,2% της φυτικής, μόνο το 20,5% της κτηνοτροφικής και το 14,3% της μικτής. Συνεπώς η επιλογή της κατεύθυνσης είναι πρωταρχικός παράγοντας για την επιτυχία ή όχι του προγράμματος. Αυτό προκύπτει από την ιδιαιτερότητα του κλάδου της κτηνοτροφίας αρχικά, αλλά και από τις αυξημένες

²³ Στην παρούσα μελέτη ως α επιλέγουμε πιθανότητα τάξης μεγέθους 0,05

δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι έλληνες κτηνοτρόφοι (έκδοση περιβαλλοντικών όρων, αδειών ίδρυσης και λειτουργίας) λόγω της αυξημένης γραφειοκρατίας αλλά και της έλλειψης των υποδομών, χωρίς καμία προσπάθεια στήριξης από την πολιτεία.

Παράλληλα, είναι εμφανής η ισχυρή σχέση και μεταξύ διαφόρων ανεξάρτητων μεταβλητών.

Παρατηρείται παραδείγματος χάρη ισχυρή σχέση μεταξύ των ανεξάρτητης μεταβλητής Φύλο και εκείνων της Ηλικίας, Επιπέδου εκπαίδευσης, Επιπέδου Οικονομικής Βιωσιμότητας και Προσανατολισμού Παραγωγής της εκμετάλλευσης.

Με τον ίδιο τρόπο ισχυρή σχέση υπάρχει μεταξύ των μεταβλητών Ηλικία και Δικαιούχος Πρόωρης Συνταξιοδότησης, ή μεταξύ της Πρόωρης Συνταξιοδότησης και του Προσανατολισμού της παραγωγής της εκμετάλλευσης στη μελλοντική κατάσταση.

Επειδή ωστόσο η αναφορά και μόνο όλων των σχέσεων είναι μάλλον κουραστική για τον αναγνώστη, στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται οι τιμές του χ^2 που βρέθηκαν για κάθε μεταβλητή και σε παρένθεση τους βαθμούς ελευθερίας του τεστ, προκειμένου κανείς να λάβει ολοκληρωμένη γνώση των στατιστικών ευρημάτων.

Στον επόμενο πίνακα, με πορτοκαλί χρώμα είναι οι τιμές που υποδηλώνουν σημαντική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών που καλύπτουν.

	Περιφέρεια	Φύλο	Ηλικία	Τόπος Μόνιμης Κατοικίας	Χρήση οικογεν. εργασίας	Εκπαίδευση	Επαγγ. κατάρτιση	Δικαιούχος πρόωρης συνταξιοδότησης	Καθολική Διαδοχή	Μέγεθος εκμετάλλευσης	Βιωσιμότητα της εκμετάλλευσης	Κατεύθυνση	Ολοκλήρωση
Περιφέρεια	x												140,154(12)
Φύλο	93,495 (12)	x											3,366(1)
Ηλικία	459,427 (264)	312,373 (22)	x										34,698 (22)
Τόπος Μόνιμης Κατοικίας	623,659 (24)	6,225 (2)	60,852 (44)	x									6,691 (2)
Χρήση οικογεν. εργασίας	37,527 (12)	3,096 (1)	97,379 (22)	4,273 (2)	x								0,261 (1)
Εκπαίδευση	267,380 (36)	69,486 (3)	175,623 (66)	42,951 (6)	7,478 (3)	x							39,360(3)
Επαγγ. κατάρτιση	192,079 (36)	5,049 (3)	77,911 (66)	21,823 (6)	,95 (3)	1913,469 (9)	x						5,054 (3)
Δικαιούχος πρόωρης συνταξιοδότησης	244,053 (12)	1,066 (1)	204,772 (22)	21,539 (2)	2,269(1)	13,790 (3)	8,839 (3)	x					92,273 (1)
Καθολική Διαδοχή	834,679 (12)	2,417 (1)	24,687 (22)	41,052 (2)	5,753(1)	2,275 (3)	4,8 (3)	119,518 (1)	x				0,217 (1)
Μέγεθος εκμετάλλευσης	782,359 (24)	9,189 (2)	52,885 (44)	23,392 (4)	4,972(2)	33,118 (6)	5,645 (6)	110,757 (2)	24,53 (2)	x			23,659 (2)
Βιωσιμότητα της εκμετάλλευσης	975,449 (36)	61,901 (3)	96,990 (66)	45,264 (6)	21,065(3)	20,738 (9)	16,456 (9)	45,682 (3)	65,562 (3)	236,994 (6)	x		57,571 (3)
Κατεύθυνση	437,570 (24)	41,498 (2)	116,732 (44)	181,016 (4)	4,954(2)	141,801 (6)	15,689 (6)	187,344 (2)	42,947 (2)	47,392 (4)	340,9 (6)	x	442,420 (2)
Ποιότητα παραγωγής	549,366 (12)	6,585 (1)	16,938 (22)	16,120 (2)	2,236(1)	29,037 (3)	9,792 (3)	,534 (1)	13,128 (1)	9,693 (2)	14,675 (3)	118,128 (2)	12,3 (1)
Ποσό επιδότησης	1278,022 (228)	88,765 (19)	492,784 (418)			161,663 (57)	108,705 (57)	81,647 (19)	80,719 (19)	248,549 (38)	3571,971 (57)	2218,838 (38)	301,770 (19)

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων από το μελετητή

5.2.2. Οικονομετρικά Υποδείγματα Logit και Probit

Στην παρούσα μελέτη καλούμαστε να εκτιμήσουμε ένα υπόδειγμα παλινδρομήσεως, στο οποίο περιλαμβάνονται ως ερμηνευτικές ανεξάρτητες μεταβλητές που είναι από τη φύση τους ποιοτικές και η εξαρτημένη μεταβλητή που είναι επίσης ποιοτική και διχοτομική.

Αποφασίστηκε αρχικά να εφαρμοστούν και τα δύο γνωστά υποδείγματα δυαδικής επιλογής, τα υποδείγματα Logit και Probit. Το ερώτημα σχετικά με το ποιο οικονομικό υπόδειγμα είναι προτιμότερο να εφαρμοστεί σε κάθε περίπτωση είναι κάτι που δύσκολα μπορεί να διασαφηνιστεί²⁴ με θεωρητικούς όρους. Οι δύο κατανομές (λογιστική και κανονική) στις οποίες βασίζονται τα δύο υποδείγματα είναι αρκετά όμοιες και δεν παρουσιάζει πλεονεκτήματα το ένα σε σχέση με το άλλο.

Έτσι δοκιμάστηκαν αρχικά και τα δύο υποδείγματα και επιλέχθηκε στο τέλος να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα του μοντέλου Logit, θεωρώντας ότι παρουσιάζει καλύτερη προσαρμοστικότητα και υψηλότερο ψευδο r^2 . Παρόλαυτά τα αποτελέσματα του υποδείγματος Probit παρουσιάζονται στο παράρτημα 5.

Οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται εκτός από την εξαρτημένη μας μεταβλητή παρουσιάζουν αρχικά ως πρόβλημα την αδυναμία ποσοτικοποίησης. Ταυτόχρονα, κάποιες από αυτές παίρνουν περισσότερες από 2 τιμές. Το πρόβλημα λύνεται με τη χρήση ψευδομεταβλητών (dummy variables) ή δυαδικών (binary) μεταβλητών στο υπόδειγμα. Επίσης με τη είσοδο ψευδομεταβλητών λύνεται και το πρόβλημα για τις μεταβλητές εκείνες που εμφανίζουν περισσότερες από δύο τιμές (πχ τόπος μόνιμης κατοικίας= ορεινή, μειονεκτική, κανονική), ώστε να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν αυτούσιες στο οικονομικό μοντέλο.

Εννοιολογικά, το μοντέλο αυτό συναντά δυσκολίες με την ύπαρξη αυτών των ψευδομεταβλητών. Αυτό συμβαίνει γιατί όταν παραγωγίζει κανείς ως προς την ανεξάρτητη μεταβλητή θα πρέπει οι μεταβλητές να είναι συνεχείς. Γνωρίζοντας

²⁴ Greene M. H, (1997), "Econometric analysis", p. 873-876

λοιπόν ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές είναι ασυνεχείς υπήρξε η παραδοχή ότι είναι συνεχείς και ανάλογα διαμορφώθηκε το οικονομετρικό υπόδειγμα.

Το υπόδειγμα Logit βασίζεται σε αθροιστική λογιστική συνάρτηση η οποία έχει την εξής μορφή:

$$P_i = \frac{1}{1 + e^{-w_i}}$$

Όπου e = η βάση του φυσικού λογάριθμου

P_i = η πιθανότητα ότι το άτομο θα κάνει μια βέβαιη επιλογή, δεδομένου του X_i .

και $w_i = \beta_0 + \beta_1 X_i$ για τυχαία μεταβλητή w .

Η εκτίμηση του παραπάνω μοντέλου προϋποθέτει έλεγχο τόσο των μέτρων ερμηνευτικότητας όσο και των εκτιμώμενων μέτρων συνάφειας. Ένα μέτρο ιδιαίτερα σημαντικό είναι το η τιμή για το r^2 του Mc Fadden , το οποίο δίνεται από τον ακόλουθο τύπο:

$$r^2 = 1 - \frac{\log L(\beta_{ML})}{\log(L_0)}$$

Όπου το $L(\beta_{ML})$ δηλώνει τη μέγιστη τιμή της λογαριθμικής πιθανότητας (log-likelihood function) και το L_0 δηλώνει την τιμή της λογαριθμικής πιθανότητας όταν όλες οι συνάφειες είναι σταθερές στο 0 εκτός από την εκτιμώμενη. Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν χρησιμοποιήθηκαν οι παραδοσιακοί έλεγχοι συνάφειας r^2 αλλά το ψευδο r^2 .

Επίσης εξετάστηκαν οι συνάφειες αλλά και την οριακή επίδραση πιθανότητας (marginal probability effect), που κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική καθώς δηλώνει τη μεταβολή στην πιθανότητα να πάρει η εξαρτημένη μεταβλητή τιμή 1 για μια μοναδιαία μεταβολή της ανεξάρτητης μεταβλητής και υπολογίζεται από τον τύπο

$$\theta P_i / \theta X_i = [e^z i / 1 + e^z i]^2 \beta_i$$

Στην παραπάνω σχέση στη θέση του συντελεστής β μπαίνουν οι ανεξάρτητες μεταβλητές που επηρεάζουν την εξαρτημένη μας, την ολοκλήρωση δηλαδή ή όχι του προγράμματος. Αυτός είναι και ο σκοπός αυτής της εργασίας : η εκτίμηση των συντελεστών β για τους οποίους η εξαρτημένη μεταβλητή αλλάζει τιμή από 0 σε 1.

5.3 Ανάλυση και Αποτελέσματα

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως για τις ανάγκες της μελέτης χρησιμοποιήθηκε υλικό από τους φακέλους υποψηφιότητας των Νέων Γεωργών που εντάχθηκαν με την 2^η προγραμματική περίοδο (έτος 2002). Ως μεταβλητές επιλέχθηκαν εκείνες οι ποιοτικές μεταβλητές τις οποίες αφενός χρησιμοποιεί ο Τελικός Δικαιούχος του προγράμματος για την βαθμολόγηση του φακέλου υποψηφιότητας και τη μετέπειτα κατάταξη των υποψηφίων σε εν δυνάμει δικαιούχους καθώς και κάποιες, οι οποίες μας υποδείχθηκαν από τον Τελικό Δικαιούχο ως σημαντικές για την υλοποίηση του προγράμματος.

Πιο αναλυτικά οι ψευδομεταβλητές που χρησιμοποιήσαμε είναι οι εξής:

ΦΥΛΟ	1=γυναίκα	0= άντρας
ΗΛΙΚΙΑ	1= 30-40	0= 18-29
ΠΕΡΙΟΧΗ 1	1= ορεινή	0= οτιδήποτε άλλο
ΠΕΡΙΟΧΗ 2	1= μειονεκτική	0= οτιδήποτε άλλο
ΟΙΚ. ΕΡΓΑΣΙΑ	1= σύζυγος βοηθός	0= δικαιούχος μόνος
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1= δευτεροβάθμια	0= οτιδήποτε άλλο
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	1= έχει	0= δεν έχει
ΠΡΟΩΡΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ	1= μη δικαιούχος	0= δικαιούχος
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ	1= μη δικαιούχος	0= δικαιούχος

ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ 1	1= 0-0,5	0= οτιδήποτε άλλο
ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ 2	1= 0,5-0,99	0= οτιδήποτε άλλο
ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ	1= βιώσιμη	0= εν δυνάμει
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ 1	1= φυτική	0= οτιδήποτε άλλο
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ 2	1=κτηνοτροφική	0= οτιδήποτε άλλο
ΠΟΙΟΤΗΤΑ	1= όχι	0= ναι
ΕΙΣΟΔΗΜΑ		
ΑΜΘ	1= Ανατολική Μακεδονία- Θράκη	0= οτιδήποτε άλλο
ΚΕΝ.ΜΑΚ	1= Κεντρική Μακεδονία	0= οτιδήποτε άλλο
ΔΥΤ. ΜΑΚ.	1= Δυτική Μακεδονία	0= οτιδήποτε άλλο
ΘΕΣΣ.	1= Θεσσαλία	0= οτιδήποτε άλλο
ΗΠ.	1= Ήπειρος	0= οτιδήποτε άλλο
ΙΟΝΙΑ	1= Ιόνια Νησιά	0= οτιδήποτε άλλο
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	1= Δυτική Ελλάδα	0= οτιδήποτε άλλο
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1=Στερεά Ελλάδα	0= οτιδήποτε άλλο
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1= Πελοπόννησος	0= οτιδήποτε άλλο
ΑΤΤΙΚΗ	1= Αττική	0= οτιδήποτε άλλο
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1= Βόρειο Αιγαίο	0= οτιδήποτε άλλο
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1= Νότιο Αιγαίο	0= οτιδήποτε άλλο
ΚΡΗΤΗ	1= Κρήτη	0= οτιδήποτε άλλο
ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ	0= Μη ολοκλήρωση	1=Ολοκλήρωση

Με τις προαναφερόμενες ψευδομεταβλητές πραγματοποιήθηκε πλήθος εναλλακτικών παλινδρομήσεων. Αρχικά εισήχθησαν στο μοντέλο όλες οι

ψευδομεταβλητές και στη συνέχεια αφαιρέθηκαν διαδοχικά όλες εκείνες που παρουσίασαν τιμή z μικρότερη από τη μονάδα. Η επιλογή αυτή, δηλαδή η υιοθέτηση μεταβλητών που η τιμή z παρουσιάζεται μεγαλύτερη της μονάδας, αποτελεί αυθαίρετη ενέργεια. Ωστόσο η έρευνα σε παρόμοιες μελέτες και στην αντίστοιχη βιβλιογραφία έδειξε ότι παρόμοια τακτική χρησιμοποιείται πλέον εμπειρικά από όλους μελετητές. Για το λόγο αυτό καταλήξαμε να διατηρηθούν στο δείγμα όλες εκείνες οι τιμές που παρουσίασαν τιμή z πάνω από το 1 (ή κοντά στη μονάδα) φροντίζοντας ταυτόχρονα να επιτευχθεί και το μοντέλο με τη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του μοντέλου logit, στον οποίο διακρίνει κανείς τις μεταβλητές που τελικά θεωρήθηκαν σημαντικές, τις οριακές επιδράσεις πιθανότητας και την τιμή z .

LOGIT

Εξαρτημένη Μεταβλητή = Ολοκλήρωση

Ανεξάρτητες Μεταβλητές	Οριακή Επίδραση Πιθανότητας	Z value	95 % C.I.	
Φύλο	0,0320255	1,75	-.003752	.067803
Περιοχή 1	-0,670525	-2,93	-.111934	-.02211
Εκπαίδευση	-0,0686076	-4,21	-.100542	-.036673
Πρώωρη Συνταξιοδότηση	0,0727729	3,94	.036614	.108932
Μέγεθος 1	0,1243811	5,93	.083269	.165493
Μέγεθος 2	0,0321082	1,44	-.011531	.075747
Βιωσιμότητα	0,0383636	2,25	.004926	.071801
Κατεύθυνση 1	-0,2283577	-10,28	-.27191	-.184805
Κατεύθυνση 2	0,153368	6,21	.104979	.201757
Ανατολική Μακεδονία- Θράκη	-0,0578475	-1,76	-.122301	.006606
Δυτική Μακεδονία	-0,1443066	-4,56	-.206342	-.082271
Θεσσαλία	0,204236	6,28	.140501	.267971
Ιόνια Νησιά	0,425312	9,94	.341489	.509135
Δυτική Ελλάδα	-0,0530225	-1,94	-.106669	.000624
Στερεά Ελλάδα	0,0526683	1,41	-.020614	.12595
Πελοπόννησος	0,0957636	2,89	.030718	.16081
Βόρειο Αιγαίο	0,1230951	3,02	.043137	.203053
Νότιο Αιγαίο	-0,0880193	-1,34	-.216379	.040341
Κρήτη	0,1062648	3,46	.046051	.166478

LR χ^2 (20) = 721.43

Pseudo R^2 = 0.1346

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα και συζήτηση

Η ολοκλήρωση του μοντέλου Logit και τα ευρήματα του σε πολλά σημεία επιβεβαιώνουν τις εκτιμήσεις που έκανε ο Τελικός Δικαιούχος του προγράμματος σχετικά με το ποιος είναι ο δικαιούχος εκείνος που ολοκληρώνει εντός των καθορισμένων προθεσμιών τις υποχρεώσεις του και ποιος είναι εκείνος που τελικά παραιτείται είτε οικειοθελώς είτε κατόπιν ελέγχου.

Από την παρουσίαση του πίνακα των αποτελεσμάτων αποδεικνύεται ότι ως σημαντικές αποδείχτηκαν οι ανεξάρτητες μεταβλητές του φύλου, της εκπαίδευσης, του μεγέθους και της κατεύθυνσης της εκμετάλλευσης και κάποιες διοικητικές περιφέρειες στις οποίες θα υπάρξει αναφορά στη συνέχεια.

Παρά τις αντίθετες προσδοκίες διαπιστώθηκε ότι οι γυναίκες είναι εκείνες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη πιθανότητα να ολοκληρώσουν το πρόγραμμα παρά οι άντρες. Αυτή την κατεύθυνση βοηθά και το γεγονός ότι η γυναίκα δεν αναζητεί νέα θέση απασχόλησης στην αγορά εργασίας, δεδομένου ότι πριν από την ένταξή της στο πρόγραμμα ήταν άνεργη, όπως διαπιστώθηκε από τις απαντήσεις τους στα ερωτηματολόγια κατά την αίτηση ένταξής τους, συνεπώς δεν σκοπεύει οικειοθελώς να αποχωρήσει από το πρόγραμμα για να απασχοληθεί σε κάτι άλλο.

Επίσης ιδιαίτερα σημαντική σχέση αποδεικνύεται να υπάρχει μεταξύ του μεγέθους της αγροτικής εκμετάλλευσης σε μονάδες ανθρώπινης εργασίας αλλά και της βιωσιμότητας της εκμετάλλευσης. Οι βιώσιμες εκμεταλλεύσεις αλλά ταυτόχρονα και εκείνες που έχουν απαιτήσεις σε μονάδες ανθρώπινης εργασίας μέχρι και 0,99 ΜΑΕ είναι εκείνες που τελικά εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους.

Την ίδια στιγμή - και παρά τις αντίθετες προσδοκίες - παρατηρούμε ότι οι εκμεταλλεύσεις φυτικής κατεύθυνσης εμφανίζουν μεγάλη οριακή επίδραση πιθανότητας να αποχωρήσουν από το πρόγραμμα ενώ η κτηνοτροφικής κατεύθυνσης είναι πολύ πιο συνεπείς. Αυτό συμβαίνει γιατί ο νέος που ασχολείται με την κτηνοτροφία καθώς εντάσσεται στο πρόγραμμα είναι αποφασισμένος να ασχοληθεί με την αγροτική του εκμετάλλευση. Επίσης πραγματοποιεί πλήθος επενδύσεων (μηχανήματα, σταβλικές εγκαταστάσεις, διαδικασία αδειοδοτήσεων) και πολλές

φορές τις υλοποιεί μέσω και άλλων προγραμμάτων (πχ Σχέδια Βελτίωσης). Συνεπώς είναι αρχικά πιο αποφασισμένος να ασχοληθεί ως κύρια απασχόληση με την κτηνοτροφική του εκμετάλλευση και αφετέρου είναι πιο «δεσμευμένος» για την υλοποίηση των επενδύσεών του.

Οι δικαιούχοι που ζουν σε ορεινές περιοχές παρουσιάζουν 0,67 οριακή επίδραση πιθανότητας να μην ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Αυτό είναι μάλλον αναμενόμενο ως αποτέλεσμα, δεδομένων των πολλών δυσκολιών που έχουν να αντιμετωπίσουν. Είναι απόλυτα λογικό κάτοικος ορεινής περιοχής αφενός να μην μπορεί να αντεπεξέλθει, και αφετέρου να εγκαταλείπει πολύ πιο εύκολα την εκμετάλλευσή του και τον τόπο του σε περίπτωση που του παρουσιαστεί η ευκαιρία να βρει εργασία σε κάποιο άλλο μέρος. Επίσης, διάφοροι κοινωνικοί παράγοντες (εκπαίδευση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κα) ωθούν τους κατοίκους των περιοχών αυτών να εγκαταλείψουν τα χωριά τους, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Την ίδια στιγμή, όσοι νέοι αγρότες είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποχωρούν πιο εύκολα από το πρόγραμμα, δεδομένου ότι έχουν και περισσότερες ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης από εκείνους που δεν διαθέτουν απολύτως κανένα επίπεδο εκπαίδευσης.

Μια μικρή αλλά στατιστικά σημαντική σχέση αποδεικνύεται μεταξύ της ολοκλήρωσης και των νέων που έχουν προηγουμένως ενταχθεί στο πρόγραμμα της πρόωρης συνταξιοδότησης. Φαίνεται ότι μεγαλύτερη πιθανότητα να ολοκληρώσουν έχουν εκείνοι που δεν έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα. Τούτο συμβαίνει καθώς οι διάδοχοι της πρόωρης συνταξιοδότησης δεν απασχολούνται πραγματικά στην αγροτική εκμετάλλευση, αλλά εντάσσονται τις περισσότερες φορές στο πρόγραμμα προκειμένου ο γονέας να συνταξιοδοτηθεί νωρίτερα μεν αλλά να συνεχίσει να ασχολείται με τις αγροτικές εργασίες, καθώς και η ηλικία του ακόμα το επιτρέπει.

Στο μοντέλο μας αφήσαμε ως σημαντικές και μεταβλητές οι οποίες αφορούν κάποιες από τις 13 διοικητικές περιφέρειες της χώρας. Πολύ λόγος θα μπορούσε να γίνει για το αν η μεταβλητή Περιφέρεια μπορεί να προσφέρει στο μοντέλο ή αλλοιώνει εντελώς τα αποτελέσματα. Αρχικά διαπιστώσαμε ότι με τη χρήση της

μεταβλητής αυτής πετυχαίναμε μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα του μοντέλου και συνεπώς δεν αλλοιωνόταν το αποτέλεσμα. Επίσης, η γνώμη του Τελικού Δικαιούχου ήταν ότι πράγματι πρέπει να χρησιμοποιηθεί, καθώς η συγκεκριμένη μεταβλητή μπορεί να αποτελεί αφηρημένη έννοια, ωστόσο συγκεντρώνει πλήθος ομοειδών στοιχείων που χαρακτηρίζουν τόσο τις εκμεταλλεύσεις όσο και τους δικαιούχους. Και αυτό γιατί το εξωτερικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις μπορεί να έχει ιδιαίτερα σημαντικά αποτελέσματα στις αποφάσεις των αγροτών.

Τελικά στο μοντέλο διατηρήθηκαν 10 από τις 13 περιφέρειες. Οι 3 διοικητικές περιφέρειες που αποκλείστηκαν καθώς δεν παρουσίαζαν σημαντικά αποτελέσματα είναι η Δυτική Μακεδονία, η Αττική, εν μέρει αναμενόμενο λόγω του μικρού αριθμού δικαιούχων, και το Νότιο Αιγαίο. Αποδείχθηκε ότι οι περιοχές όπως η Θεσσαλία, η Στερεά Ελλάδα, η Πελοπόννησος και η Κρήτη, που είναι παραδοσιακά αγροτικές περιοχές, επηρεάζουν θετικά την εξαρτημένη μεταβλητή άλλοτε σε μεγαλύτερο και άλλοτε σε μικρότερο βαθμό. Αντίθετα σε μια άλλη περιφέρεια όπως η Ανατολική Μακεδονία- Θράκη παρουσιάζει πολύ μεγάλη οριακή επίδραση πιθανότητας να μην ολοκληρωθεί το πρόγραμμα από τους υποψηφίους, δεδομένου και ότι η πλειοψηφία τους, όπως αποδεικνύεται από τους φακέλους υποψηφιότητας, είναι μουσουλμάνοι στο θρήσκευμα και αντιμετωπίζουν πλήθος δυσκολιών.

Τις τελευταίες δεκαετίες ραγδαίες εξελίξεις πραγματοποιήθηκαν στις αγροτικές περιοχές της χώρας, ιδιαίτερα με την βοήθεια του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Πολλά προγράμματα τόσο για τους αγρότες όσο και για την τοπική κοινωνία, προκειμένου να συγκρατηθεί ο αγροτικός πληθυσμός και να μειωθεί η μετακίνησή του προς τα μεγάλα αστικά κέντρα: νέες υποδομές, καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, περισσότερες ευκαιρίες στην υγεία, εκπαίδευση, απασχόληση. Χρειάζονται ωστόσο πολύ περισσότερα να γίνουν.

Η αξιολόγηση του προγράμματος των Νέων Αγροτών απέδειξε ότι μπορεί να βοήθησε αρκετά, όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί και από τα πιο επιτυχημένα προγράμματα, δεδομένων των ποσοστών των αποχωρήσεων, οικειοθελών ή μη. Δεδομένου ότι η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης διατήρησε το

πρόγραμμα και κατά την 4^η προγραμματική περίοδο, συγκεκριμένες παρατηρήσεις θα πρέπει να γίνουν και να ληφθούν υπόψη στον επανασχεδιασμό του.

Αρχικά θα πρέπει να τονιστεί ότι το Πρόγραμμα των Νέων Αγροτών είναι ιδιαίτερα προσφιλές στην εκάστοτε πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Δεδομένου ότι ο χρόνος από την υποβολή αιτήσεων έως την έγκριση και την πληρωμή της α΄ δόσης των δικαιούχων δεν υπερβαίνει τους 5 μήνες, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι μπορεί να αποτελέσει μεγάλο εργαλείο για την εξαργύρωση πολιτικών ωφελημάτων. Είναι λοιπόν από τα προγράμματα που έχει επιλεγεί να μεταφερθεί και στην επόμενη προγραμματική περίοδο, το οποίο με τις κατάλληλες βελτιώσεις θα μπορούσε να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο τόσο για τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους αλλά και για τη γενικότερη χάραξη της αγροτικής πολιτικής.

Κίνητρα θα πρέπει να δοθούν σε νέους κτηνοτρόφους, οι οποίοι είναι αποφασισμένοι είτε να ξεκινήσουν τη δική τους εκμετάλλευση είτε να διατηρήσουν και να επεκτείνουν την υπάρχουσα οικογενειακή. Ακόμα, μοριοδότηση και επιπλέον χρηματοδότηση θα μπορούσε να δοθεί με βάση άλλη κατηγοριοποίηση των περιοχών αλλά και να εισαχθούν ποιοτικά κριτήρια στην βαθμολόγηση των φακέλων υποψηφιότητας.

Εξειδίκευση του μέτρου και προσαρμογή του στη διαφορετικότητα των αναγκών των περιοχών της χώρας θα ήταν επίσης ενδιαφέρουσα. Θα πρέπει να βρεθούν και να υποστηριχθούν νέα προωθούμενα προϊόντα και καλλιεργητικές μέθοδοι, ώστε να πάψει το μονοπώλιο παραγόμενων προϊόντων, όπως πχ το βαμβάκι στη Θεσσαλία και ο καπνός στη Δυτική Ελλάδα.

Στην νέα προγραμματική περίοδο είναι επίσης ευκαιρία για τις Δ/σεις Γεωργικής Ανάπτυξης της περιφέρειας αλλά και τις Δ/σεις Αγροτικής Ανάπτυξης των νομαρχιών να αναλάβουν σημαντικότερο και ουσιαστικότερο ρόλο, ίσως με την παροχή κινήτρων. Είναι προτιμότερο να αναβαθμιστεί ο ρόλος τους και να κληθούν να παρέχουν ουσιαστικές υπηρεσίες στήριξης του αγρότη, με ενημέρωση, εκπαίδευση πέραν την υποχρεωτικής, κατάρτισης ουσιαστικής.

Απαιτείται πλέον να αναπτυχθεί εμπράκτως μια νέα αντίληψη περί βιώσιμης ανάπτυξης της υπαίθρου και όχι μόνο στον αγροτικό τομέα αλλά και σε θέματα υγείας, υποδομών εκπαίδευσης, απασχόλησης, προκειμένου να γίνει πιο ελκυστική η παραμονή στην ύπαιθρο. Και τώρα είναι η ευκαιρία, δεδομένου ότι η 4^η προγραμματική περίοδος δεν έχει ουσιαστικά ξεκινήσει και ίσως αποτελέσει την τελευταία μορφή κοινοτικών προγραμμάτων για την ανασυγκρότηση και αναζωογόνηση της υπαίθρου, τουλάχιστον με τη μορφή που μέχρι σήμερα γνωρίζαμε.

Κεφάλαιο 7: Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Agresti, Alan (1996). *Introduction to categorical data analysis*. NY: John Wiley and Sons.
- Baum F Christopher, “An introduction to Modern Econometrics using Stata”, Stata Press Publication, USA
- Crabtree B, Chalmers N. and Barron N-J (1998), “Information for Policy Design: Modeling Participation in a Farm Woodland Incentive Scheme”, *Journal of Agriculture Economics* 49 (3), pp. 306-320.
- Cramer, J. S. (1991), “The Logit Model”, Edward Arnold, London.
- Damianos Dimitri and Giannakopoulos Nicholas, (2002), “Farmers’ participation in agri-environmental schemes in Greece”, *British Food Journal*, vol 104 No 3/4/5, pp 261-273.
- Damianos, E.D. and Skuras, D. (1995), “Land use strategies under market restructuring in environmental and land uses issues: an economic perspective”, *Proceedings of the 34th EAAE Seminar held in the Mediterranean Agro-economic Institute of Zaragoza, February 7-9, 1994, Zaragoza*.
- Drake, L., Bergstrom, P and Svedsater, H. (1999) “Farmers attitudes and uptake. In: Van Huylbroeck, G and Whitby. M(eds) *Countryside Stewardship: Farmers, policies and markets*. Pergamon, Amsterdam.
- Dupraz P., Henry de Frahan B, Vermersch D. and Delvaux L. (2000) “Production de biens publics par des ménages: une application a l’ offer environnementale des agriculteurs. *Revue d’ Economie Politique* 110(2), pp 267-291.
- European Commission, Directorate General for Agriculture and Rural Development, (2005), “Overview on General Principles, Types of Measures and Application”, Fact Sheet, Luxembourg
- European Commission, General Division for Agriculture, (2003), “Overview of the implementation of rural development policy 2000-2006. Some facts and figures”, Fact Sheet, Luxembourg

- European Commission, General Division for Agriculture, (2003), “Rural development in the European Union”, Fact Sheet, Luxembourg.
- European Commission, General Division for Agriculture, (2006), “Simplification of the common agricultural policy”, Fact Sheet, Luxembourg
- European Commission, General Division for Agriculture and Rural Development, (2007), “Common Agricultural policy in a few words”, Fact Sheet, Luxembourg
- European Commission, Regional Policy, 2004, A new partnership for cohesion convergence competitiveness cooperation, Third Report on Economic and Social Cohesion, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Gidarakou, I., Kazakopoulos, L. and Koutsouris, A. (2006) “Interests and policies for becoming farmers: The case of young women farmers”. Στο New visions for rural areas: Changing European farming systems for a better future (7th European IFSA Symposium). Eds.: H. Langeveld and N. Roling, Wageningen Academic Publishers, Wageningen: 237-241.
- Greene W.H. (1997), “Econometric analysis”, 3th Edition, Prentice-Hall International Inc.
- Kazenwadel, G, van der Ploeg, B., Badoux, P and Haring, G (1998), “Sociological and economic factors influencing farmers’ participation in agri-environmental schemes. In: Dabbert, S, Dubgaard, A. Slangen, L and Whitby, M “The economics of landscape and wildlife conservation. CAB International.
- Knowler Duncan and Bradshaw Ben, (2007), “Farmers’ adoption of conservation agriculture: A review and synthesis of recent research”, Food Policy, vol 32, p. 25-48.
- Maddala GS, (2001), “Introduction to Econometrics”, 3rd Edition, John Wiley & Sons, LTD.
- McFadden, D. (1973). “Conditional Logit analysis of qualitative choice behavior”. In: P. Zarembka (ed) Frontiers in Econometrics. New York: Academic Press: 105-142
- Snedecor GW, Cochran WG, “Statistical Methods”, Blackwell Publishing
- Wooldridge, Jeffrey M, (2006), «Εισαγωγή στην Οικονομετρία- Μια νέα προσέγγιση», Εκδόσεις Παπαζήση (A, B τόμος) Αθήνα.
- Wooldridge M. Jeffrey, (2006), “Introductory Econometrics. A modern approach”, International Student Edition.

- Woosink GAA and Van Wenum JH, (2003), “Biodiversity conservation by farmers: analysis of actual and contingent participation”, *European Review of Agricultural Economics*, vol 30(4), pp 461-485.
- Wynn Gerard, Gractree Bob et al, (2001), “Modelling Farmer Entry into the Environmentally Sensitive Area Schemes in Scotland”, *Journal of Agricultural Economics*, vol 52 (1), pp 65-82.

Ελληνική

- Αλεξόπουλος, Γ., Κουτσούρης, Α και Τζουραμάνη Ε. (2006) “Υπηρεσίες συμβουλευτικής στον αγροτικό χώρο: Αποτελέσματα έρευνας πεδίου σε επτά περιοχές της Ελλάδος σχετικά με τις στάσεις και τις ανάγκες των νέων αγροτών – αγροτισσών”. Ανακοίνωση στο 9^ο Συνέδριο ΕΤΑΓΡΟ Η Οικονομία και η Κοινωνία μπροστά στις νέες προκλήσεις του παγκόσμιου αγροτροφικού συστήματος, Αθήνα, 2-4/11/2006 (CD-ROM).
- Ανδρικόπουλος Ανδρέας, (2003), «Οικονομετρία. Βασική Θεωρία και Εφαρμογές», Α΄ Τόμος, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Παπαγεωργίου, Δαμιανός, Σπαθής, (2005), «Αγροτική Πολιτική», Εκδόσεις Σταμούλης.
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Περιφερειακή Πολιτική, (2004), «Η συνοχή στην καμπή του 2007, Νομοθετικές προτάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη μεταρρύθμιση της πολιτικής συνοχής (για την περίοδο 2007-13)», Info regio, Ενημερωτικό φυλλάδιο.
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Περιφερειακή Πολιτική, (2004), «Πολιτική συνοχής 2007-2013: Οι προτάσεις της Επιτροπής», Info regio, Ενημερωτική επιστολή αριθ. 125,
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επιτροπή Γεωργίας και Ανάπτυξης της Υπαίθρου, (2008), «Έκθεση σχετικά με το μέλλον των νέων αγροτών στο πλαίσιο της σημερινής μεταρρύθμισης της ΚΓΠ»
- Καζακόπουλος, Λ., Καφφέ-Γιδαράκου, Ι. και Κουτσούρης, Α. (2005) “Νέοι αγρότες και χωρική διαφοροποίηση”. Στο Η ελληνική γεωργία και ύπαιθρος στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση: Νέες προκλήσεις και προσανατολισμοί (Πρακτικά του 8^{ου}

Πανελληνίου Συνέδριου Αγροτικής Οικονομίας), Αγρότυπος, Θεσσαλονίκη: 616–626.

- Κάτος Α.Β. (2004), «Οικονομετρία: Θεωρία και εφαρμογές», Θεσσαλονίκη , εκδόσε
- Μούσης Νίκος, (2005), «Ευρωπαϊκή Ένωση : Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική», 11^η αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μπουρδάρας Δημήτρης, (2006), «Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Μια νέα σελίδα για την Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση.
- Σέμος Αναστάσιος, (2004), «Ευρωπαϊκή Ένωση και Κοινή Αγροτική Πολιτική», Εκδόσεις Ζήτη.
- Σιάρδος Γεώργιος, (2005), «Μέθοδοι Πολυμεταβλητές Στατιστικής Ανάλυσης», Εκδόσεις Σταμούλη.
- Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, 2000, Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006, στο: <http://www.mnec.gr/>
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, 2004, 2^η Εγκύκλιος για την κατάρτιση του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης 2007-2013, Αθήνα, Οκτώβριος 2004.
- Χατζημιχάλης Κωστής (επιμέλεια-εισαγωγή), 1992, Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική, Κείμενα από τη διεθνή εμπειρία, Εισαγωγή: Βασικές προσεγγίσεις στις θεωρίες και πολιτικές, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα.
- Χρήστου Γ., (2004), «Εισαγωγή στην Οικονομετρία», Τόμοι Α΄ και Β΄, Εκδόσεις Gutenberg.

Δικτυακοί Τόποι

- www.europa.eu.int
- www.agrotikianaptixi.gr
- www.minagric.gr
- www.mnec.gr

Παραρτήματα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Εγκεκριμένοι Νέοι Αγρότες ανά περίοδο(ανά νομό)

1^η Προκήρυξη- 2001

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΑΜΘ	ΕΒΡΟΥ	73	930.000,00
	ΞΑΝΘΗΣ	14	204.302,26
	ΡΟΔΟΠΗΣ	33	456.484,20
	ΔΡΑΜΑΣ	65	1.021.789,41
	ΚΑΒΑΛΑΣ	38	643.487,89
ΚΕΝ. ΜΑΚ.	ΗΜΑΘΙΑΣ	60	720.422,59
	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	137	1.749.339,54
	ΚΙΛΚΙΣ	160	2.594.944,97
	ΠΕΛΛΑΣ	187	2.656.514,27
	ΠΙΕΡΙΑΣ	32	382.000,00

	ΣΕΡΡΩΝ	131	1.904.357,29
	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	94	1.620.000,00
ΔΥΤ. ΜΑΚ.	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	21	366.412,32
	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	26	420.206,16
	ΚΟΖΑΝΗΣ	79	1.196.041,07
	ΦΛΩΡΙΝΑΣ	22	360.000,00
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΚΑΡΑΙΤΣΑΣ	26	321.288,31
	ΛΑΡΙΣΑΣ	148	2.093.010,27
	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	124	1.873.832,61
	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	78	1.138.000,00
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΑΡΤΑΣ	64	843.696,95
	ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	43	594.040,24
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	153	2.633.186,2
	ΠΡΕΒΕΖΑΣ	35	497.678,62
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	8	112.000,00
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
	ΚΕΡΚΥΡΑΣ	16	258.206,16
	ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	70	1.227.000,00
	ΛΕΥΚΑΔΑΣ	2	34.000,00
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	86	1.268.357,29
	ΑΧΑΪΑΣ	96	1.553.443,12
	ΗΛΕΙΑΣ	20	297.749,08
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	46	657.000,00
	ΕΥΒΟΙΑΣ	69	1.183.388,09
	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	18	310.412,32
	ΦΘΙΩΤΙΑΔΑΣ	115	1.727.000,00
	ΦΩΚΙΑΔΑΣ	22	469.000,00
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	53	812.206,16
	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	60	1.118.206,16
	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	134	2.129.422,59
	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	143	2.125.411,51
	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	127	1.770.542,86
ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	5	75.000,00

ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΛΕΣΒΟΥ	209	2.952.893,22
	ΣΑΜΟΥ	53	861.855,44
	ΧΙΟΥ	36	537.756,4
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	21	310.443,12
	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	16	263.618,48
ΚΡΗΤΗ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	121	2.213.000,00
	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	97	1.499.390,96
	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	135	2.420.453,39
	ΧΑΝΙΩΝ	30	517.000,00
ΣΥΝΟΛΟ		3.651	55.925.791,52

2^η Προκήρυξη- 2002

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΑΜΘ	ΕΒΡΟΥ	62	854.000
	ΞΑΝΘΗΣ	22	334.000
	ΡΟΔΟΠΗΣ	26	337.000
	ΔΡΑΜΑΣ	93	1.554.000
	ΚΑΒΑΛΑΣ	77	1.121.000
ΚΕΝ. ΜΑΚ.	ΗΜΑΘΙΑΣ	97	1.175.000
	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	53	746.000
	ΚΙΛΚΙΣ	44	753.000
	ΠΕΛΛΑΣ	209	3.289.000
	ΠΙΠΕΡΙΑΣ	54	663.000
ΔΥΤ. ΜΑΚ.	ΣΕΡΡΩΝ	116	1.705.000
	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	66	1.089.000
	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	39	661.000
	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	27	427.000
	ΚΟΖΑΝΗΣ	102	1.664.000
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΦΛΩΡΙΝΑΣ	51	798.000
	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	52	661.000
	ΛΑΡΙΣΑΣ	230	3.363.000
	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	117	1.953.000
	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	58	939.000
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΑΡΤΑΣ	72	1.112.000
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	49	848.000
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	78	1.470.000
	ΠΡΕΒΕΖΑΣ	20	356.000
	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	49
ΚΕΡΚΥΡΑΣ		25	367.000
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ		36	646.000
ΛΕΥΚΑΔΑΣ		9	156.000
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ		ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	298
	ΑΧΑΪΑΣ	258	4.124.000
	ΗΛΕΙΑΣ	72	1.034.000

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	48	714.000
	ΕΥΒΟΙΑΣ	124	1.996.000
	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	15	284.000
	ΦΘΙΩΤΙΑΣ	64	883.000
	ΦΩΚΙΑΣ	16	289.000
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	27	374.000
	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	55	1.000.000
	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	140	2.243.000
	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	101	1.503.000
	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	106	1.510.000
ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	14	231.000
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΛΕΣΒΟΥ	177	2.979.000
	ΣΑΜΟΥ	47	791.000
	ΧΙΟΥ	26	410.000
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	35	526.000
	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	10	174.000
ΚΡΗΤΗ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	227	3.895.000
	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	69	1.081.000
	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	185	3.608.000
	ΧΑΝΙΩΝ	93	1.699.000
ΣΥΝΟΛΟ		4.140	65.472.000

3^η Προκήρυξη- 2003

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΑΜΘ	ΕΒΡΟΥ	43	546.000
	ΞΑΝΘΗΣ	25	361.000
	ΡΟΔΟΠΗΣ	47	692.000
	ΔΡΑΜΑΣ	50	799.000
	ΚΑΒΑΛΑΣ	85	1.274.000
ΚΕΝ. ΜΑΚ.	ΗΜΑΘΙΑΣ	79	974.000
	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	56	840.000
	ΚΙΛΚΙΣ	48	738.000
	ΠΕΛΛΑΣ	218	3.085.000
	ΠΙΠΕΡΙΑΣ	45	626.000
ΔΥΤ. ΜΑΚ.	ΣΕΡΡΩΝ	85	1.407.000
	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	65	1.150.000
	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	11	192.000
	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	25	384.000
	ΚΟΖΑΝΗΣ	23	382.000
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΦΛΩΡΙΝΑΣ	30	523.000
	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	33	473.000
	ΛΑΡΙΣΑΣ	132	1.914.000
	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	78	1.389.000
	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	41	673.000
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΑΡΤΑΣ	45	666.000
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	30	524.000
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	75	1.389.000
	ΠΡΕΒΕΖΑΣ	9	147.000
	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	32
ΚΕΡΚΥΡΑΣ		20	307.000
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ		28	512.000
ΛΕΥΚΑΔΑΣ		1	17.000
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ		ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	168
	ΑΧΑΪΑΣ	143	2.418.000
	ΗΛΕΙΑΣ	79	1.179.000

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	41	583.000
	ΕΥΒΟΙΑΣ	55	902.000
	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	7	127.000
	ΦΘΙΩΤΙΑΔΑΣ	69	964.000
	ΦΩΚΙΑΔΑΣ	13	250.000
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΑΡΓΟΛΙΑΔΑΣ	44	600.000
	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	42	782.000
	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	123	2.020.000
	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	80	1.214.000
	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	62	794.000
ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	5	86.000
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΛΕΣΒΟΥ	132	2.412.000
	ΣΑΜΟΥ	33	547.000
	ΧΙΟΥ	24	390.000
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	22	378.000
	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	27	480.000
ΚΡΗΤΗ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	187	3.298.000
	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	51	889.000
	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	87	1.616.000
	ΧΑΝΙΩΝ	64	1.282.000
ΣΥΝΟΛΟ		3.017	48.340.000

4^η Προκήρυξη- 2005

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΑΜΘ	ΕΒΡΟΥ	98	1.465.000
	ΞΑΝΘΗΣ	33	475.000
	ΡΟΔΟΠΗΣ	72	1.097.000
	ΔΡΑΜΑΣ	78	1.294.000
	ΚΑΒΑΛΑΣ	124	1.188.000
ΚΕΝ. ΜΑΚ.	ΗΜΑΘΙΑΣ	175	2.235.000
	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	126	1.916.000
	ΚΙΛΚΙΣ	81	1.487.000
	ΠΕΛΛΑΣ	311	5.191.000
	ΠΙΠΕΡΙΑΣ	67	1.003.000
ΔΥΤ. ΜΑΚ.	ΣΕΡΡΩΝ	165	2.713.000
	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	87	1.535.000
	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	30	569.000
	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	38	641.000
	ΚΟΖΑΝΗΣ	69	1.192.000
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΦΛΩΡΙΝΑΣ	60	1.042.000
	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	84	1.131.000
	ΛΑΡΙΣΑΣ	245	4.053.000
	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	126	2.343.000
	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	120	1.962.000
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΑΡΤΑΣ	75	1.140.000
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	68	1.193.000
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	24	429.000
	ΠΡΕΒΕΖΑΣ	39	775.000
	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	22
ΚΕΡΚΥΡΑΣ		10	159.000
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ		14	242.000
ΛΕΥΚΑΔΑΣ		7	138.000
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ		ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	334
	ΑΧΑΪΑΣ	173	3.027.000
	ΗΛΕΙΑΣ	153	2.315.000

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	77	1.071.000
	ΕΥΒΟΙΑΣ	64	1.072.000
	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	28	560.000
	ΦΘΙΩΤΙΑΔΑΣ	115	1.751.000
	ΦΩΚΙΑΔΑΣ	5	96.000
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	58	896.000
	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	54	1.066.000
	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	165	2.094.000
	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	185	2.999.000
	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	72	1.081.000
ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	12	232.000
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΛΕΣΒΟΥ	200	3.545.000
	ΣΑΜΟΥ	50	912.000
	ΧΙΟΥ	45	694.000
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	27	449.000
	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	28	549.000
ΚΡΗΤΗ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	335	6.056.000
	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	84	1.459.000
	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	220	4.627.000
	ΧΑΝΙΩΝ	160	3.253.000
ΣΥΝΟΛΟ		5.092	85.795.000

5^η Προκήρυξη- 2006

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΑΜΘ	ΕΒΡΟΥ	61	998.000
	ΞΑΝΘΗΣ	34	544.000
	ΡΟΔΟΠΗΣ	73	1.194.000
	ΔΡΑΜΑΣ	38	659.000
	ΚΑΒΑΛΑΣ	37	583.000
ΚΕΝ. ΜΑΚ.	ΗΜΑΘΙΑΣ	80	1.065.000
	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	57	826.000
	ΚΙΛΚΙΣ	47	797.000
	ΠΕΛΛΑΣ	114	1.816.000
	ΠΙΠΕΡΙΑΣ	19	294.000
ΔΥΤ. ΜΑΚ.	ΣΕΡΡΩΝ	112	1.089.000
	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	33	595.000
	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	12	230.000
	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	26	449.000
	ΚΟΖΑΝΗΣ	55	1.051.000
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΦΛΩΡΙΝΑΣ	32	561.000
	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	40	493.000
	ΛΑΡΙΣΑΣ	138	2.418.000
	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	52	977.000
	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	39	626.000
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΑΡΤΑΣ	29	472.000
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	41	735.000
	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	18	329.000
	ΠΡΕΒΕΖΑΣ	15	263.000
	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	6
ΚΕΡΚΥΡΑΣ		7	107.000
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ		9	193.000
ΛΕΥΚΑΔΑΣ		1	19.000
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ		ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	169
	ΑΧΑΪΑΣ	81	1.455.000
	ΗΛΕΙΑΣ	68	1.006.000

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	24	332.000
	ΕΥΒΟΙΑΣ	25	417.000
	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	10	197.000
	ΦΘΙΩΤΙΑΣ	37	503.000
	ΦΩΚΙΑΣ	2	38.000
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	39	668.000
	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	32	589.000
	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	51	906.000
	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	71	1.149.000
	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	25	368.000
ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	3	57.000
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΛΕΣΒΟΥ	87	1.571.000
	ΣΑΜΟΥ	18	343.000
	ΧΙΟΥ	17	288.000
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	10	157.000
	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	23	443.000
ΚΡΗΤΗ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	174	3.251.000
	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	58	1.028.000
	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	112	2.426.000
	ΧΑΝΙΩΝ	85	1.769.000
ΣΥΝΟΛΟ		2.446	41.931.000

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Ορισμοί & εννοιολογικοί προσδιορισμοί

Για την εφαρμογή του Άξονα 3 ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί και εννοιολογικοί προσδιορισμοί, οι οποίοι είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν για την κατανόηση του δείγματος και της στατιστικής και οικονομετρικής ανάλυσης:

Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα (ΓΟΕ): είναι το άθροισμα του οικονομικού αποτελέσματος της γεωργικής εκμετάλλευσης (κέρδος ή ζημιά) για συγκεκριμένο οικονομικό έτος συν τις αμοιβές όλων των συντελεστών παραγωγής που ανήκουν στον αρχηγό και στα μέλη της οικογένειας και χρησιμοποιούνται στη γεωργική εκμετάλλευση. Προσδιορίζεται επίσης αν από την ακαθάριστη πρόσοδο της εκμετάλλευσης αφαιρεθούν όλες οι εμφανείς δαπάνες.

Απασχόληση στη γεωργική εκμετάλλευση: νοείται η εργασία που προσφέρεται συστηματικά από φυσικό πρόσωπο στη γεωργική του εκμετάλλευση για την επίτευξη οικονομικού αποτελέσματος και μπορεί να είναι χειρωνακτικής, διοικητικής, διαχειριστικής φύσης ή μη χρήση μηχανών.

Μονάδα Ανθρώπινης Εργασίας (ΜΑΕ): για τη μέτρηση της εργασίας χρησιμοποιείται η Μονάδα Ανθρώπινης Εργασίας (ΜΑΕ). Μία ΜΑΕ αντιστοιχεί σε εργασία 1.750 ωρών που προσφέρεται υπό καθεστώς πλήρους απασχόλησης από φυσικό πρόσωπο, κατά τη διάρκεια ενός ημερολογιακού έτους.

Αυτό συνεπάγεται ότι ο συνολικός ετήσιος χρόνος απασχόλησης που μπορεί να ληφθεί υπόψη στους υπολογισμούς για εργασία που προσφέρεται εντός και εκτός της εκμετάλλευσης δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 1.750 ώρες.

Υπολογισμός ΜΑΕ για την κανονική λειτουργία των εκμεταλλεύσεων: ο υπολογισμός εκτελείται με βάση τα μεγέθη και τους αντίστοιχους δείκτες που

εκδίδονται για το σκοπό αυτό από τις Δ/νσεις Γεωργικής Ανάπτυξης των Περιφερειών σε συνεργασία με τις Νομαρχιακές Δ/νσεις Αγροτικής Ανάπτυξης της περιοχής ευθύνης τους το αργότερο μέχρι 31/12 κάθε έτους .

Κατηγορίες γεωργικών εκμεταλλεύσεων: με βάση το Γεωργικό Οικογενειακό Εισόδημα (ΓΟΕ) και τις Μονάδες Ανθρώπινης Εργασίας (ΜΑΕ) οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες:

α. Εκμεταλλεύσεις βιώσιμες

Μια γεωργική εκμετάλλευση νοείται βιώσιμη, εφόσον αποδίδει Οικογενειακό Γεωργικό Εισόδημα (ΟΓΕ) ανά χρησιμοποιούμενη οικογενειακή ΜΑΕ μεγαλύτερο του εισοδήματος αναφοράς και χρησιμοποιεί τουλάχιστον (1) μία ΜΑΕ οικογενειακής εργασίας.

Οι βιώσιμες γεωργικές εκμεταλλεύσεις με βάση το ποσοστό συμμετοχής των επιδοτήσεων (άμεσες ενισχύσεις προϊόντων, αντισταθμιστικές πληρωμές κλπ) στο σχηματισμό του ΟΓΕ διακρίνονται σε δύο επίπεδα, τα ακόλουθα:

α. 1. Βιώσιμες ανταγωνιστικές εκμεταλλεύσεις (1^ο επίπεδο)

Βιώσιμη ανταγωνιστική νοείται η εκμετάλλευση, στην οποία οι επιδοτήσεις συμμετέχουν μέχρι ποσοστό 20% στο σχηματισμό του ΟΓΕ.

Α.2. Βιώσιμες μη ανταγωνιστικές εκμεταλλεύσεις (2^ο επίπεδο)

Βιώσιμη μη ανταγωνιστική νοείται η γεωργική εκμετάλλευση, στην οποία οι επιδοτήσεις συμμετέχουν σε ποσοστό μεγαλύτερο του 20% στο σχηματισμό του ΟΓΕ.

β. Εκμεταλλεύσεις εν δυνάμει βιώσιμες (3^ο επίπεδο)

Οι εν δυνάμει βιώσιμες γεωργικές εκμεταλλεύσεις, ανάλογα με το ύψος του ΟΓΕ και το μέγεθος των οικογενειακών ΜΑΕ που χρησιμοποιούν διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες:

β. 1. Σε αυτές που χρησιμοποιούν οικογενειακή εργασία από 0,5 ΜΑΕ έως 0,99 ΜΑΕ, αλλά αποδίδουν ΟΓΕ ανά χρησιμοποιούμενη οικογενειακή ΜΑΕ πάνω από το 100% του Εισοδήματος Αναφοράς, και

β.2. Σε αυτές που χρησιμοποιούν οικογενειακή εργασία ίση ή μεγαλύτερη της 1 ΜΑΕ, αλλά αποδίδουν ΟΓΕ ανά χρησιμοποιούμενη οικογενειακή ΜΑΕ μεταξύ του 50% και του 100% του Εισοδήματος Αναφοράς.

Στόχος των εν δυνάμει βιώσιμων εκμεταλλεύσεων είναι η βελτίωση ενός τουλάχιστον δείκτη που παρουσιάζει υστέρηση, διατηρώντας τον άλλο δείκτη σταθερό, έτσι ώστε να αποκτήσουν τα κριτήρια των βιώσιμων εκμεταλλεύσεων.

γ. Φθίνουσες εκμεταλλεύσεις με ένδειξη οικονομικής ανάκαμψης (4^ο επίπεδο)

Φθίνουσα γεωργική εκμετάλλευση με ενδείξεις οικονομικής ανάκαμψης, νοείται η εκμετάλλευση εφόσον εμφανίζεται σε μία από όπως ακόλουθες υποκατηγορίες:

γ.1 Αποδίδει ΟΓΕ ανά χρησιμοποιούμενη οικογενειακή ΜΑΕ μεταξύ του 50% και 100% του εισοδήματος αναφοράς και χρησιμοποιεί από 0,5-0,99 ΜΑΕ οικογενειακής εργασίας.

γ.2. Αποδίδει ΟΓΕ ανά χρησιμοποιούμενη οικογενειακή ΜΑΕ πάνω από το 100% του εισοδήματος αναφοράς και χρησιμοποιεί λιγότερες των 0,5 ΜΑΕ οικογενειακής εργασίας.

γ.3. Αποδίδει ΟΓΕ ανά χρησιμοποιούμενη οικογενειακή ΜΑΕ μικρότερο του 50% του εισοδήματος αναφοράς και χρησιμοποιεί περισσότερες όπως 1 ΜΑΕ οικογενειακής εργασίας.

δ. Μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις (5^ο επίπεδο)

Στην κατηγορία αυτή υπάγονται όπως οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις που δεν πληρούν κριτήρια καμιάς των προηγούμενων κατηγοριών.

ε. Μη βιώσιμες οικονομικά γεωργικές εκμεταλλεύσεις(6^ο επίπεδο)

Μη βιώσιμη γεωργική εκμετάλλευση ανεξάρτητα μεγέθους και δεικτών θεωρείται εκείνη που βρίσκεται σε χρηματοοικονομικό κίνδυνο, λόγω υποχρεώσεων ή ληξιπρόθεσμων οφειλών και δεν έχει ξεκινήσει η διαδικασία εξυγίανσής όπως.

Κατεύθυνση – Προσανατολισμός Παραγωγής Γεωργικής εκμετάλλευσης: Η γεωργική εκμετάλλευση θεωρείται:

- Φυτική: εφόσον οι ΜΑΕ φυτικής παραγωγής υπερβαίνουν σε ποσοστό το 50% του συνόλου.
- Κτηνοτροφική: εφόσον οι ΜΑΕ ζωικής παραγωγής είναι ίσες ή υπερβαίνουν σε ποσοστό το 50% του συνόλου.
- Μικτή: εφόσον οι ΜΑΕ μελισσοκομίας και λοιπών μικτών εκμεταλλεύσεων υπερβαίνουν σε ποσοστό το 50% του συνόλου ή σε κάθε άλλη περίπτωση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Πίνακας Υπολογισμού Ύψους Παρεχόμενης Ενίσχυσης

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥ:						
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ (Δ.Δ. ή Κ.Δ. ή Οικισμός):						
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (Δ.Δ. ή Κ.Δ.):						
A / A	ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ	ΟΡΕΙΝΗ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΗ	ΚΑΝΟΝΙΚΗ	Ονοματεπώνυμο
1	Μέγεθος της εκμετάλλευσης σε εργασία (υφιστάμενη κατάσταση)	Από 0,5 ΜΑΕ - 0,99 ΜΑΕ	6.000	4.000	3.000	
		Από 1 ΜΑΕ και άνω	8.000	6.000	5.000	
2	Τόπος μόνιμης κατοικίας	Μικρό νησί πληθυσμού μέχρι 3.100 κατοίκων	9.000	-	-	
		Δ/Κ Διαμέρισμα πληθυσμού μέχρι 2.000 κατοίκων	8.000	7.000	4.000	
		Δ/Κ Διαμέρισμα πληθυσμού 2.001 έως 5.000 κατοίκων	6.000	5.000	3.000	
		Δ/Κ Διαμέρισμα πληθυσμού 5.001 έως 10.000 κατοίκων	4.000	3.000	1.000	
		Δ/Κ Διαμέρισμα πληθυσμού 10.001 και άνω κατοίκων	2.000	1.000	-	
3	Οικονομική βιωσιμότητα γεωργικής εκμετάλλευσης (μελλοντική κατάσταση)	Βιώσιμη κτηνοτροφικής κατεύθυνσης όγκου εργασίας τουλάχιστον 1,5 ΜΑΕ	8.000	7.000	6.000	
		Βιώσιμη κτηνοτροφικής κατεύθυνσης 1 - 1,49 ΜΑΕ	6.000	5.000	5.000	
		Βιώσιμη φυτικής ή μικτής κατεύθυνσης (μελισσοκομία κ.λ.π.)	5.000	4.000	4.000	
		Εν δυνάμει βιώσιμη	3.000	2.000	2.000	
ΜΕΓΙΣΤΟ ΎΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΟΡΗΓΗΘΕΙ - ΣΥΝΟΛΟ			25.000	20.000	15.000	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ

A/A	ΚΡΙΤΗΡΙΟ		Βαρύτητα	
1	Αριθμός Παιδιών (x 5)			
2	Υποψήφια δικαιούχος Νέα Γεωργός		5	
3	Τόπος μόνιμης κατοικίας (Δημοτική ή Κοινοτικό Διαμέρισμα)	Μικρό Νησί	Μικρό νησί μέχρι 3.100 κατοίκους	40
		Ορεινή Περιοχή (Δημοτικό ή Κοινοτικό Διαμέρισμα ή Οικισμός)	Δ.Δ. ή Κ.Δ. μέχρι 500 κατοίκους	25
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 501 - 2.000 κατοίκους	20
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 2.001 -5.000 κατοίκους	15
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 5.001 - 10.000 κατοίκους	10
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 10.001 - 50.000 κατοίκους	5
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. από 50.001 κατοίκους και άνω	0
		Μειονεκτική Περιοχή (Δημοτικό ή Κοινοτικό Διαμέρισμα ή Οικισμός)	Δ.Δ. ή Κ.Δ. μέχρι 500 κατοίκους	20
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 501 - 2.000 κατοίκους	15
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 2.001 -5.000 κατοίκους	10
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 5.001 - 10.000 κατοίκους	5
			Δ.Δ. ή Κ.Δ. από 10.001 κατοίκους και άνω	0
			Κανονική Περιοχή (Δημοτικό ή Κοινοτικό Διαμέρισμα)	Δ.Δ. ή Κ.Δ. μέχρι 500 κατοίκους
		Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 501 - 2.000 κατοίκους	10	
Δ.Δ. ή Κ.Δ. με 2.001 -5.000 κατοίκους	5			
Δ.Δ. ή Κ.Δ. από 5.001 κατοίκους και άνω	0			
4	Επίπεδο Εκπαίδευσης (Υφιστάμενη κατάσταση)	Απόφοιτος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ΑΕΙ, ΤΕΙ	15	
		Απόφοιτος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	10	
		Απόφοιτος Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης	5	
5	Επίπεδο επαγγελματικής κατάρτισης (Υφιστάμενη κατάσταση)	Πτυχίο ΤΕΙ, ΑΕΙ, φυτικής / ζωικής κατεύθυνσης	15	
		Απολυτήριο ΤΕΕ, ΤΕΣ, ΙΕΚ (Δημοσίου), ΤΕΛ φυτικής / ζωικής κατεύθυνσης ή βεβαίωση παρακολούθησης μαθημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων τουλάχιστον 300 ωρών	10	
		Απασχόληση σε γεωργικές δραστηριότητες για χρονικό διάστημα μέχρι 3 ετών και βεβαίωση παρακολούθησης μαθημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, τουλάχιστον 150 ωρών	5	
6	Δημιουργία γεωργικής εκμετάλλευσης από διαδοχή	Με οριστική παραχώρηση άνω των 50 στρ. έκτασης ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης	20	
		Με οριστική παραχώρηση 30 - 50 στρ. έκτασης ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης	15	
		Με 15ετη μίσθωση άνω των 50 στρ. έκτασης ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης	15	
		Με οριστική παραχώρηση μέχρι 30 στρ. έκτασης ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης	10	
		Με 15ετη μίσθωση 30 - 50 στρ. έκτασης ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης	10	
Με 15ετη μίσθωση μέχρι 30 στρ. έκτασης ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης	5			
7	Δημιουργία εκμετάλλευσης από καθολική διαδοχή (εκτάσεων, ζωικού κεφαλαίου, μηχανημάτων, κτιριακών εγκαταστάσεων, ποσοστόσεων, κ.λ.π.)στην υφιστάμενη κατάσταση		20	
8	Ιδιοκτησία εκμετάλλευσης (υφιστάμενη κατάσταση)	Ιδιόκτητες εκτάσεις άνω των 50 στρ. ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης ή ζωικό κεφάλαιο άνω των 5 Ζ.Μ.	15	
		Ιδιόκτητες εκτάσεις 30 - 50 στρ. ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης ή ζωικό κεφάλαιο από 30 - 5 Ζ.Μ.	10	
		Ιδιόκτητες εκτάσεις μέχρι 30 στρ. ξηρικής ή ισοδύναμης αρδευόμενης ή ζωικό κεφάλαιο έως 3 Ζ.Μ.	5	
9	Μέγεθος της εκμετάλλευσης σε εργασία (υφιστάμενη κατάσταση)	Από 1,5 ΜΑΕ και άνω	20	
		Από 1 ΜΑΕ έως 1,49 ΜΑΕ	15	
		Από 0,5 ΜΑΕ - 0,99 ΜΑΕ	10	
10	Επίπεδο οικονομικής βιωσιμότητας (μελλοντική κατάσταση)	Βιώσιμη, μέγεθος 1,5 ΜΑΕ και άνω	20	
		Βιώσιμη, μέγεθος 1 - 1,49 ΜΑΕ	15	
		Εν δυνάμει βιώσιμη	5	

11	Προσανατολισμός παραγωγής της εκμετάλλευσης (μελλοντική κατάσταση)	Κτηνοτροφική	15	
		Μικτή (μελισσοκομία κ.λ.π.)	10	
		Φυτική	5	
12	Ποιότητα παραγωγής : βιολογική, ΠΟΠ, ΠΓΕ, πιστοποιούμενη (μελλοντική κατάσταση)	Τουλάχιστον 1,5 ΜΑΕ	20	
		0,8 - 1,49 ΜΑΕ	15	
		0,5 - 0,79 ΜΑΕ	10	
13	Ποιότητα παραγωγής με ολοκληρωμένη διαχείριση (μελλοντική κατάσταση)	Τουλάχιστον 1,5 ΜΑΕ	15	
		0,8 - 1,49 ΜΑΕ	10	
		0,5 - 0,79 ΜΑΕ	5	
		ΣΥΝΟΛΟ		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

Αποτελέσματα Υποδείγματος Probit

PROBIT

Εξαρτημένη Μεταβλητή = Ολοκλήρωση

Μεταβλητές	Marginal Probability Effects	Z value	95 % C.I.	
Φύλο	.0305353	1,73	-.004205	.065275
Περιοχή 1	-.0661094	-2,95	-.11001	-.022209
Περιοχή 2	-.0240407	-0,99	-.07124	.023159
Εκπαίδευση	-.0666894	-4,11	-.09815	-.035229
Πρώρη Συνταξιοδότηση	.0754164	4,05	.039843	.11099
Μέγεθος 1	.121128	6,03	.081279	.160977
Μέγεθος 2	.0312395	1,46	-.011165	.073644
Βιωσιμότητα	.0349088	2,08	.002154	.067663
Κατεύθυνση 1	-.2270048	-9,90	-.271001	-.183008
Κατεύθυνση 2	.1506644	6,25	.102691	.198637
Ανατολική Μακεδονία- Θράκη	.0815815	1,76	-.011892	.17505
Κεντρική Μακεδονία	.1453146	3,55	.06285	.227779
Θεσσαλία	.3458145	8,05	.265081	.426548
Ήπειρος	.1385541	2,84	.039853	.237256
Ιόνια Νησιά	.5209574	9,56	.446557	.595358
Δυτική Ελλάδα	.0896034	2,16	.006165	.173042
Στερεά Ελλάδα	.2014693	4,26	.106756	.296183
Πελοπόννησος	.2398594	5,48	.153041	.326678
Βόρειο Αιγαίο	.2727239	5,76	.180477	.364973
Κρήτη	.2511891	5,98	.168138	.33424

LR χ^2 (20) = 719.72

Pseudo R^2 = 0.1343